

Rundt vannet

Medlemsblad
Østensjø historielag
Nr 16 september 2018

Østensjø skole 100 år

En historie om skolen som alle generasjoner i distriktet har et forhold til, enten de selv har gått der eller er flyttet til bydelen

Sinkhvitt, Sputnik, gin & tonic
Den norske Zinkhvidtfabrik
Historien om den vakre
fabrikkbygningen ved
Bryn stasjon

Sarabråten i 2018
Om stabburet som ble flytta fra
Sarabråten og havna på
Kongsberg!

Mysteriet Løvhøiden
Søstrene Pihl, de yngre
saumfarer terreng og arkiv

Om festningskommandanten
oberst Wilster fra Abildsø gård
og hans krigsinnsats for 300 år
siden.

Innhold

18

20

24

27

Rundt vannet nr 16

- 03 Østensjø skole 100 år
- 14 Sinkhvitt, Sputnik, gin & tonic
Den norske Zinkhvidtfabrik
- 18 Sjakkbydel Østensjø
- 20 Refleksjoner om å være pilegrim
- 24 Sarabråten i 2018
- 27 Bussrute 61C: Nedlagt før den ble
startet
- 28 Oberst Peter Jacob Wilster fra Abildsø
gård og familiens overløpere under Den
store nordiske krig
- 38 Spillet om Sarabråten
- 39 Mysteriet Løvhøiden

Redaktør/layout: Frode Ciljan Jakobsen

Øvrige bidragsytere: Leif-Dan Birkemoe,
Knut Helge Midtbø, Roger Pihl, Søstrene
Pihl, de yngre, Arne Danielsen og Erling J.
Pettersen

Bilder: Østensjø lokalhistoriske bilder
(om ikke annet nevnt)

Lederen:

Bloggen Søstrene Pihl, de yngre (sostrenepihl.no) er en blogg som har vokst og som på det meste har mer enn 4500 lesere. De er også utrolig produktive. Bak bloggen står søstrene Sara Linea og Katja Johanne, begge med etternavn Pihl. Om du ikke har vært innom bloggen deres, får du nå sjansen her i bladet. Vi har fått lov å trykke en av de mest leste tekstene deres om jakten på «alt» om plassen Løvhøiden. Ikke hørt om stedet før? Les, lær og hent inspirasjon!

Dette bladet er planlagt for ankomst i postkassene i tide før årets nye oppsetning av Spillet om Sarabråten. Det er nærmest slått fast at selv om Turistforeningen ble stiftet 21. januar 1868 på et ukjent sted i byen, så sto foreningens vugge inne hos «oss» på Sarabråten. Vi må få lov å anta at ideen ble diskutert under en av de mange festene Thomas Heftye var vert for. Ta med familie og venner inn i marka og nyt musikk og et levende historisk spill!

Laget har et medlem og jeg har en nabo. Begge har vært biskop i Rogaland. Erling Pettersen har en lang merittliste som han avslutta i Stavanger nå i vår. Jeg spurte om han kunne bidra med en tekst om pilgrimstradisjoner, gjerne med eksempler fra Oslo i dag. For et historielag er dette midt i blinken siden dagens pilgrimer søker inspirasjon i historien. Les *Refleksjoner om å være pilegrim* der du også finner kart over dagens pilgrimsrute!

Aktiviteten rundt arbeidsgruppa *Sarabråten venner* kaster stadig av seg, om ikke i penger så i stor aktivitet rundt stedet. Det dukker også opp overraskelser. Les om det gjenfunnete stabburet på Kongsberg i *Sarabråten i 2018*.

Rundt vannet har nådd nummer 16! Takk til medlemmene og takk til *Kulturbydel Østensjø* for god støtte som vi er helt avhengig av! Alle skribentene fortjener stor takk. Allikevel tar jeg sjansen på å framheve Leif-Dan Birkemoe som igjen fyller store deler av bladet. Familien Pihl øker sterkt og går i mål like bak! Til slutt en stor takk til redaktøren Frode Jakobsen som har gjort en ny flott jobb med sammensying og grafisk design. Vi er allerede på god vei mot nummer 17!

Østensjø skole 100 år

Av Leif-Dan Birkemoe

Østensjø skoles første overlærer Johan Evje (1874-1962) skrev i fembindsverket «Aker 1837-1937» i kapitlet «Folkeopplysning og skoler 1789-1937» om tiden før og etter at Østensjø skole ble oppført. Johan Evjes utredning frem til 1937 er kilde til forståelse for skolens berettigelse i lokalmiljøet. Evje var skolens overlærer i nær 30 år med unntak av et par okkupasjonsår.

I 1913 var Abildsø skole sprengt. Det heter i en skrivelse at selv om man utnytter alt hva utnyttes kan til skolerom – og det er nå gjort – vil to klasser bli

husville fra våren 1914. Ved naboskolen Bryn var det like ille. Man tok kontor og lærerværelse i bruk. Det hjalp ikke. Man samlet de barna som bodde nærmest skolen i en klasse, og lot den få ettermiddagsundervisning uten at det hjalp. Enda to klasser med elever som hadde lengre vei, måtte også gå om ettermiddagen. Alf Ophus (1909-1993) som begynte på Bryn skole i 1916 forteller at han første halvår (den gang begynte skoleåret 1. april) holdt til i Fyrstikkfabrikkens spiselokale i Fyrstikkbakken som følge av de trange lokaliteter.

Ny skolekrets opprettet

På bakgrunn av den prekære situasjonen oppnevnte skolestyret 11. februar 1913 en komite med overlærer Ole Devik (1856-1941) som formann. Den foreslo at det av Bryn og Abildsø kretser skulle utskilles en ny krets – Østensjø – og skole skulle bygges ved Østensjøvannets nordende på en parsell av Søndre Skøyen gård. Grensene for den nye kretsen skulle i nord følge jernbanelinjen fra bygrensene til pakkhuset ved Bryn jernbanestasjon. Herfra i en rett linje til Tørtberg, heter det i dokumentet. Den grensen var god nok, da det

Østensjø skole ble bygget på en parsell utskilt fra Søndre Skøyen gård eid av Halvor Mathias Skappel. Bildet viser oppmåling av jordstykket, trolig i 1915, der den første skolen ble bygget i 1917.

Kilde: Østensjø lokalhistoriske bilder, bilde-nr. B20180029.

bare var åpne jorder. Men da jordene på Nordre Skøyen gård ble utbygget skar linjen mange hus tvers over. I øst var grensen ved Nøklevannskogene, i syd Nordstrand prestegjeld og i vest Oslo. I eldre dokumenter kalles den nye skolen for Skøyen, men formannskapet bestemte at den skulle hete Østensjø, bl.a. for å unngå forveksling med Skøyen i Ullern.

Flere barn

De forskjellige deler som den nye kretsen besto av hadde den gang liten forbindelse med hverandre. Oppsal, Rognerud og Høyenhall var under utbygging. Oppsalskogen ble utparsellert av brukseier Anton Tschudi på begynnelsen av 1900-tallet og på Høyenhall ble grosserer Kildals «Norges største hage» solgt til utparsellering. Likeså på Rognerud. Begge steder var det allerede

Barbra Skappel er her fotografert med barna Julie, Halvor og Paul på Østensjø Skole i 1918. Julie var den eldste av barna og begynte på skolen dette året.

Østensjø lokalhistoriske bilder, nr. B20030256.

Foto: H M Skappel.

mange hus og adskillige barn. I tillegg var Nordre Skøyen hovedgård i 1910 solgt til kommunen. Bygging av boliger var allerede i gang. Den tomten som komiteen foreslo til ny skole, i sørskråningen med vakker utsikt over Østensjøvannet og idylliske, landlige omgivelser, mente komiteen var det sentrale punkt.

Enstemmig vedtak

Imidlertid ble det stor strid om tomtevalget. Forslag om å legge skolen på Manglerud, dvs. ved Høyenhall, ble fremmet samtidig som nordre del av Simensbråten ble foreslått lagt til skolekretsen. Men da foreldre på Simensbråten ikke ville sende barna til Manglerud, vedtok formannskapet 10. desember 1914 enstemmig at skolen skulle legges på Søndre Skøyen.

Allerede i mai 1915 ble det bevilget penger til bygging, vei-, vann- og kloakk i tillegg til inventar. Da man utpå høsten 1915 var kommet i gang med å bygge, sank omtrent halvparten av huset til bunns. Arbeidet måtte stanse. Grunnboringer viste at nesten hele tomten bestod av leire, men at den ene enden av huset sto på et fjellparti som stakk opp av leiren. Ved å legge bygningen i fjellets retning, kunne den få fotfeste, men det som var gjort, måtte

Østensjø skole 1930. Jordene til Søndre Skøyen gård omkranser skolen.
Østensjø lokalhistoriske bilder, nr. B20040204.

Foto: Aune.

rives. Først etter to års forløp kunne skolen åpnes høsten 1917. Den offisielle åpning fant sted i mars 1918. Det var da 13 klasser med 349 barn. Fra Bryn kom det 120 elever og fra Abildsø 154.

Ny bygning i 1925

Komiteen med Ole Devik som leder hadde forutsagt at skolen snart ville komme opp i 600 – 660 barn. Etter åtte år hadde skolen 501 elever og folketellingen viste at det snart ville bli flere. I august 1923 ble det bevilget midler til å oppføre en ny bygning og kjøp av 12 ½ mål til utvidelse av tomten. Den nye bygningen ble ferdig i 1925. Det eldste huset hadde seks værelser i hver etasje med gjennomgående korridorer midt i bygningen, skolekjøkken, et rom i loftsetasjen og et sløydrom i kjelleren. Den nye bygningen gymnastikksal, tegnesal, fysikk-

rom, syv leseværelser, sløydrom, kontor og lærerværelse. Samtidig ble det lagt bad i den gamle skolens kjeller. På loftet i den nye bygningen ble det innredet to lærerinneleiligheter på to værelser og kjøkken. Den ene av disse ble i 1937 gjort i stand til rom for lege- og tannlege. Badekar hos helsesøster og kjøkkenbenk på det lille rommet minnet om tidligere bruk. Den siste læreren som bodde i den andre leiligheten, flyttet en gang på 1970-tallet.

Gjennom historien har elevtallet på Østensjø skole svingt mellom 900 i 1934 og 178, fordelt på 9 klasser, ved 70-årsjubileet i 1988. I 2018 er det ca. 530 elever, 36 lærere og 25 assistenter.

Planering og beplantning

Under oppføring av den nye skolen ble planering, opparbeidelse av ny gårdsplass mv.

Frk. Hulda Wiker (1883-1973) på Østensjø skole hadde stadig nye ideer og satte bl.a. i gang veving som tilbud til elevene. Dette var ikke etter planen, men hun fikk på egen hånd kjøpt inn 4-5 vevstoler. Uten vederlag fikk interesserte elever undervisning om ettermiddagen. For å skaffe penger til vevstolene satte hun i gang med skuespill. Skoleinspektør J.M. Platou støttet saken med veving slik at undervisningen kunne nå langt flere. Dette skriver Alf Ophus (1909-1993) som etter noen år som vikar fikk fast stilling på Østensjø skole i 1936. Bildet viser Bjørg Iversen i arbeid med Oppstadveven. Randi Devik (f. 1923) som kjente Hulda Wiker var venninne med Bjørg som bodde i Skøyen alle. Foto: Ester Langberg, Oslo Museum. Ca. 1938. Lisensiert under en Creative Commons 3.0 lisens.

beregnet til 75 000 kroner.

Denne post ble imidlertid strøket da den øvrige bevilgning ble gitt. Dermed ble det en lang diskusjon i herredsstyret om bevilgninger på senere budsjetter. Den planen som kommunearkitekten opprinnelig utarbeidet, med en midtbygning og to sidebygninger, var nok en utfordring med hensyn til planering og beplantning. Både

Lærerpersonalet på Østensjø skole 1928. Første rekke fra venstre: Frk. Samuelsen, Frk. Fraas, Frk. Devik (senere fru Per Eggen), Overlærer Johan Evje, Frk. Ingerid Jacobsen og Frk. Olsen. Andre rekke fra venstre: Frk. Løfgren, Frk. Nyhus, Frk. Ingerø, Fru Jørstad, Frk. Halvorsen og Frk. Edvardsen. Tredje rekke fra venstre: Lagtvedt, Eilif Eggen, Nils Vold, Joh. Gunneng og Per Eggen. Østensjø lokalhistoriske bilder, bilde-nr. B20100036.

bygningenes plassering i forhold til hverandre og terrengets beskaffenhet gjorde det vanskelig å utforme omgivelser og bygninger på en slik måte at det ble estetisk tilfredsstillende. Kommunearkitekten og herredsgartnerens beregninger ble stadig diskutert skal vi dømme etter referater fra herredsstyret og formannskapet. Som vi har sett av elevtallet var det på begynnelsen av 1930-tallet så høyt at planer om en tredje bygning allerede var tegnet inn i perspektivskissene. Dette påvirket nok fremdriften slik at området rundt nybygget «langt fra var nogen pryð for strøket», slik vi kan lese i aftenutgaven av Aftenposten 4. april 1930. Området hadde alt for lenge

ligget brakk. I herredstyremøte 3. april 1930 ble herredsgartnerens forslag til «å bringe arbeidet til en avslutning for det beregnede beløp 20 000 kroner» vedtatt. Dermed kunne bl.a. trappen fra øvre terrasse anlegges.

Kunst på skolen

Johan Evje (1874-1962) var skolens første overlærer. Han var interessert i kunst og kultur og det er han som gis æren for at Bjarne Ness (1902-1927) berømte veggmaleri ble oppført i gym-salen. Bjarne Ness var en av professor Axel Revolds mest begavede kunstelever i 20-årene. Han ferdigstilte veggmaleriet 1. januar 1927, og døde av tuberkulose i desember samme år.

Han ble bare 25 år. Den dag i dag kommer det mange for å se på det berømte bildet i gym-salen. Det heter «Seierherren vender hjem». Bildet ble restaurert i 2001 og har høy verneverdi.

Forsamlingslokale

Østensjøområdet fikk med gymsalen og den kunstneriske utsmykning et lokale som var godt egnet til forskjellige tilstelninger. I forbindelse med stortingsvalget 20. oktober 1933 holdt stortingspresident C.J. Hambro fra Høyre tale mandag 9. oktober om Norges økonomiske situasjon for fullsatt sal. Det var også kunstnerisk underholdning. Golia Amatørteater fremførte flere forestillinger

Overlærer Johan Evje.
Østensjø lokalhistoriske bilder
nr. B20030053.
Foto: Rolf Holth, 1952

Østensjø skoles første overlærer

Johan Evje (1874-1962) var født i Skoger ved Drammen og vokste opp i Aker. Han tok lærer-skoleeksamen ved Hamar Lærerskole og studerte musikk ved Musikkonservatoriet i Oslo. Han var først ansatt som lærer ved Grorud skole før han kom til Østensjø som overlærer fra 1917 til 1946. Fra 1901 til 1927 var han medlem av Aker herredstyre, i mange år også av skolestyret og i en årrekke var han formann i Aker Arbeiderparti og partiets kommunalpolitiske leder i Aker. Ved valgene i 1912 og 1915 var han partiets stortingskandidat. I en årrekke var han organist (Grorud kirke og Østre Aker kirke) og som komponist gjorde Evje seg bemerket gjennom en del større vokalverk. (Kilde: Aftenposten 20.03.1962 og Store norske leksikon – snl.no).

I avisen Østre Aker, organ for Østre Akers Velforbund, 5. mars 1929 har vi klippet dette innlegget om overlærer Johan Evje:

Til overlærer Evje

Ved herredsstyrets fest 25. februar 1929 ble det sunget flere viser, blant annet nedenstående til overlærer Evje:

Mel.: Hermann er en lystig fyr

*Evje er en farlig kar
særlig i kritikken,
og et eget sett han har
til å si replikken,
så den rammer, frisk og
salt.
Kan han også sikte galt!
:/: Det kan Johan Evje :/:*

*Ingen dirrer slik som han
av rettferdig harme,
ingen bedre gløde kan*

*av en hellig varme!
Han kan gjøre smått til
stort,
svart til hvitt, og det litt
fort
:/: Det kan Johan Evje :/:*

*Aker kjenner'n ut og inn
bedre enn de fleste,
og han har et følsomt sind
åpent for sin næste.
Han kan være god og*

*mild,
og til tider ganske vill.
:/: Det kan Johan Evje :/:*

*Når man i en bitter stri
støtt blev på mansjetten
pleide Evje alltid si:
Møt mig blott i retten.
Det går over i et skrik
han kan få i stand et
forlik!
:/: Det kan Johan Evje :/:*

*Evje stilte stadig vekk
Interpellasjoner.
Syv og tyve år i trekk
Lød de samme toner!
Ennu sprek han kan,
bevars
vende fryktelig til'bars.
:/: Det kan Johan Evje :/:*

*For kan Evje rolig gå
Ut av kommunalen
uten av og til å få*

*lengsel efter salen?
Kan en mann, hvis hele liv
var å kjempe, bli passiv?
:/: Det kan Johan Evje :/:*

*Nu vi sier: Hill og sel,
takk for år og timer,
men vi legger til Farvel,
kun fordi det rimer:
Johan Evje frisk og rø'
lev så vel på Østensjø.
:/: Lenge leve Evje :/:*

Både sommer og vinter har elevene et fint uteområde. Bygningene og skolegården er en fryd for øye. Skolen har en utrolig flott beliggenhet og bygningene er majestetiske. Et testpanel kåret Østensjø skoles skolegård i 2001 som Oslos beste. Foto: Leif-Dan Birkemoe, 15.09.2017.

tidlig på 1930-tallet. Også Golia havebrukslag benyttet gymsalen til utstillinger. I et avisnotat fra 23. september 1930 fortelles det at skolebarn fra Bryn og Østensjø utstilte også. «De sto langt fra under de øvrige utstillere. Det viste jo deres diplom for 1. premie for grønsaker».

Musikkorps

Østensjø skoles Guttemusikkorps ble stiftet 26. september 1926. En av dem som arbeidet for opprettelsen av musikkorpsset var overlærer Johan Evje. Han var også organist i Østre Aker kirke. I 1961 ble det vedtatt at jentene skulle få adgang til korpset og navnet ble endret til Østensjø Skoles Musikkorps.

Gutter og jenter i samme klasse

Da skolen startet i 1917 var det blandingsklasser. I 1930-årene ble det rene jente- og gutteklasser. Guttene og jentene hadde litt forskjellige formings-

fag. Jentene hadde håndarbeidstimer hvor de lærte å strikke og sy forskjellige plagg som forklær og nattkjoler. Guttene hadde tresløyd og fikk lage både bokhyller og fine skrin. Jentene hadde dessuten skolekjøkken. Elevene sa aldri fornavnet til lærerne eller lærerinnene - bare etternavnet eller «frøken».

Krig og okkupasjon to ganger

Under krigen ble Østensjø skole okkupert to ganger. Først ble den nedre hvite (eldste) skolen tatt i bruk som kaserne av tyskerne i april dagene 1940, men etter et års tid frigitt. Slik sett var det altså i en periode tyskere i den

eldste bygningen, og elever i den nye. Om kontakten mellom skoleelevene og tyskerne forteller en av elevene at det ikke var greit, og minnes en episode fra denne tiden. -Jeg husker det spesielt fordi jeg hadde gått ned til den gamle skolen og tigget "bon-bon" av tyskerne. Tilbake derfra fikk jeg skikkelig juling av en medelev. Slikt gjorde man bare ikke!

Høsten 2014 ble rektorboligen (overlærerboligen) fra Johan Evjes tid på 1930-tallet revet. Foto: Leif-Dan Birkemoe, 09.11.2014.

I 1953 fikk skolen en midlertidig paviljong. I paviljongen var det fire klasserom, men åtte klasser hadde klasserommet sitt der. Ordningen ble at fire klasser hadde skole om formiddagen og fire klasser om ettermiddagen. Paviljongen ble revet i første halvdel av august 2018 for å gi plass til en av de to nye permanente skolebygninger som skal oppføres. Til høyre paviljongen som ble tatt i bruk høsten 2016. Foto: Leif-Dan Birkemoe,

I august 1943 ble begge skolebygningene rekvirert for resten av krigen. Da ble det hovedkvarter og forlegning for staben til de tyske ingeniørsoldatene i Norge. Denne staben hadde tidligere hatt tilhold i Drammensveien 20 (fra 2006 Henrik Ibsens gate) med general Figenbach som sjef. Østensjø skole ble da en del av tyskernes tredelte leir på Skøyenåsen. To brakker og en vaktstue ble bygget mot Haakon Tveters vei av sovjetrussiske fanger fra leieren på Etterstad. Rundt skolen var det piggrådgerde.

Undervisningen under okkupasjonen foregikk på forskjellige steder, i private hjem, i velhuset på Oppsal, Bryn skole og til sist på Nordre Skøyen Hovedgård. Overlærer Johan Evje ble avsatt av nazistene høsten 1943 og

måtte fraflytte overlærerboligen. N.S.-mannen Einar Thomassen, eller «Teobald» som elvene kalte ham, ble innsatt som overlærer til krigen var over 8. mai 1945. Den eneste som ble tvunget til å være igjen var vaktmester

Wilhelm Borgmann.

Midlertidig paviljong

I 1946 ble Karsten Kjelberg ny overlærer etter Johan Evje som ved oppnådd aldersgrense kunne se tilbake på nær 30 år fra skolens start i 1917. I 1953 fikk skolen en såkalt midlertidig paviljong. I paviljongen var det fire klasserom, men åtte klasser hadde klasserommet sitt der. Ordningen ble at fire klasser hadde skole om formiddagen og fire klasser om ettermiddagen. Paviljongen ble revet i første halvdel av august 2018 for å gi plass til en av de to nye permanente skolebygninger som skal oppføres.

Skolekretsene

Etter hvert som utbygging av distriktet tok til, ble det behov for nye skoler og oppdeling av den opprinnelige Østensjø

Alle skolens elever var samlet i skolegården ved overrekkelsen av adopsjonsbrevet fra Oslo Elveforum 25. januar 2012. Området skolen nå er blitt ansvarlig for dannet et vakkert bakteppe for seremonien. Foto: Leif-Dan Birkemoe, 25.01.2012.

«Seierherren vender hjem» av Bjarne Ness. Veggmaleriet ferdigstilt 1. januar 1927. Bildet ble restaurert i 2001 og har høy verneverdi. Foto: Bjørn Lilleeng, 22.02.2005.

skolekrets. Manglerud, Høyen- hall, Tveita, Godlia, Oppsal og Skøyenåsen har helt eller delvis hørt til Østensjø skolekrets. Selv innenfor skolekretsen (inntaks- området) ved 100 årsjubileet er elevtallet stigende med planer om utvidelse.

Skolefrokost

Etter krigen og fram til 1963 var det «Oslofrokost» til alle barn hver dag på «bessa». Alle elevene gikk til «bessa» – det som nå er biblioteket. Der satt de på benker tett i tett og fikk melk, brød eller knekkebrød, ett eller to pålegg og tran. I 1963 ble det slutt med maten, men elevene fikk fortsatt melk og frukt eller gulrot hver dag på «bessa». Alle måtte drikke melk og spise frukt eller grønnsaker, men elevene hadde med seg mat hjemmefra.

Skøyenåsen skole

Karsten Kjelberg var overlærer fram til 1969. Da overtok Reidar Nordlie. Elevtallet begynte gradvis å synke. Nå var det bare 3 klasser på hvert trinn. I 1968 ble Skøyenåsen skole åpnet og

det var meningen at elevene fra Østensjø skulle flytte dit i 7. klasse. Noen år var det slik at elevene gikk 7. klasse også på Østensjø fordi det var plass der og ikke på Skøyenåsen.

Fra Fritidshjemmet til Aktivitetsskolen

Fritidshjemmet, et tilbud for elever etter skoletid, ble åpnet i 1980. Det har holdt til i skolens lokaler både i øvre- og nedre bygg, men det var ikke alle som fikk plass. Senere ble Fritids- hjemmet kalt SFO med avdelingsnavn som Smørbloms- ten, Blåklukke og Marihøna. En førskolegruppe som ble kalt T-6, holdt en periode til på det gamle tannlegekontoret. Nå er det Aktivitetsskolen der alle elever får plass både før og etter skoletid. I 1988 overtok Sigrid Dahl Omholt som rektor.

Skoletur i 1931

Avgangsklassene ved Østensjø skole i Aker har i år vært på langtur.

En av klassene, ledet av lærer Gunneng, dro av sted den 25. juni. – Hele vinteren hadde de arbeidet på å samle inn penger, slik at turen ikke kostet mere enn 7 kroner. Fra Oslo tok de toget til Drammen, videre gjennom Telemark til Rødberg st. Derfra bilte de de 6 mil oppover til Sulheimstulen på Hardangervidda.

Den 28. slo avreisens time. I biler dro de til Geilo og derfra med Bergensbanen til Oslo igjen.

Dette med skoletur er et utmerket tiltak. Barna får se en stor del av landet vårt for en billig penge, og vil kunne samle inntrykk som vil glede dem hele livet, skriver en meget ung dame som forteller Aftenposten om turen.

Kilde: Aftenposten 29. juni 1931

På den eldste skolebygningen var det i jubileumsuken hengt opp et seil som minnet om 100 år. Banneret er designet av Storm Lillebø Gambert 12 år. Foto: Leif-Dan Birkemoe, 04.03.2018.

Kunnskapsløftet

I 1997 ble Unn Mellum rektor. Samme år ble ny læreplan innført som bestemte at alle skulle begynne på skolen det året de fylte 6 år. Skolen fikk mange nye lærere og elever, og det var behov for et bygg der 1.klassene kunne ha timene sine og der det også var god plass til SFO. Derfor ble det satt opp en ny paviljong, en brun Moelven-brakke, som ble kalt «Barnas hule».

Vinner i skolegårdtesten

Et testpanel kåret Østensjø skoles skolegård i 2001 som Oslos beste. Det var Aftenposten som testet ni tilfeldige skoler, godt spredt i Oslo, til å bli med i Aftenpostens Aftens skolegårdtest.

I Aftenposten Aften 27. august 2001 under overskriften «Østensjø – et skoleeksempel» skrives det bl.a.: Som en grønn oase med majestetiske bygninger og utsikt mot Østensjøvannet ligger Østensjø skole. Skolen har et unikt utgangs-

punkt med store arealer som nærmest tvinger barna til fysisk utfoldelse. For å komme ned til lekestativene

må barna løpe ned en lang gresskledd skråning. Om vinteren er det flotte bakker egnet for aking og ski. -Vi vet det er vakkert her hos oss, sier rektor Unn Mellum stolt og lykkelig over at barn har kåret «hennes» skolegård til den vakreste. Juryen bestod av en gruppe elever under ledelse av landskapsarkitekt Tone Lindheim.

Østensjøområdet miljøpark

I 2002 vedtok Oslo bystyre enstemmig opprettelse av Østensjøområdet miljøpark og skoleanlegget ble del av miljøparken. Det ble fremhevet at Østensjø skoles monumentale plassering ved enden av vannet var

viktig, spesielt det åpne inn- og utsyn til skolen. Anlegg- og uteområde (park) er juridisk forankret i Plan- og bygningsloven § 5.6: Spesialområde med formål bevaring. Skolen har også påtatt seg adopsjon av et stykke av bredden ved Østensjøvannet som går ut på at 4. klassene årlig er med på å ta del i den naturfaglige skjøtsel samt å rydde for rusk og rask som ledd i Oslo kommunes Ruskenprosjekt. Det såkalte adopsjonsbrevet fikk skolen i januar 2012 og ble tildelt Østensjøvannets Venners Miljøpris for 2011.

«Et trygt sted å være – et godt sted å lære»

Da Østensjø skole passerte 75 år i 1993 skrev daværende rektor

Tre rektorer i 2003, året Østensjø skole markerte 85 år: Fra venstre Sigrd Dahl Omholt (rektor 1988-1997), Reidar Nordlie (rektor 1969-1988) og Unn Mellum (rektor 1997-2011). Foto: Leif-Dan Birkemoe, 23.10.2003.

*Onsdag 6. juni 2018 feiret Østensjø skole 100 år med en jublende forestilling der over 500 elever deltok på scenen med opptrinn, sang og dans. Beata fra 7. trinn og Eiliv fra 1.trinn var dyktige konferansierer.
Foto: Leif-Dan Birkemoe.*

Sigrid Dahl Omholt i jubileumsnummeret til skoleavisen Østenvinden at Mønsterplanen fra 1987 påla hver skole å utforme lokale læreplaner som inkluderer nærmiljøet og dets særpreg. Skolen skulle finne fram til sitt ståsted og formulere sin spesielle målsetting. Det skolen drøftet seg fram til var «Et trygt sted å være – et godt sted å lære». Skal inntrykkene fra jubileer og den daglige drift tolkes, vitner det som at både

lærere og elever trives i nærmiljøet. Som en hyllest til en trygg og trivelig arbeidsplass for barn og voksne ble det ved 75 års jubileet presentert en sang der skolen kalles Ridderborgen med tekst og melodi av Willy Bjarne Eriksen, der det heter i første og tredje vers:

*At skolen vår er spesiell, det ser enhver som kommer,
den kneiser som en ridderborg i morgensolens glans.*

*Og søker du hit nattetid når månelysen flommer,
da ser du på terrassetrappa alvebarnas dans.*

*Og borgens unge riddere, ja både gutt og pike
skal alle sammen læres opp i modig dragejakt.
Men lanse, bue, skjold og sverd,
det kan vi ikke like,
nei, kunnskap, kløkt og hjertelag
skal gi vår rustning prakt.*

Ombygging, oppussing og nybygg

På 1980-tallet ble den gamle paviljongen bygget om, og ny gul brakke opp mot Fugleliveien kom i stedet for den brune Moelven-brakken. Den gule brakken var i bruk helt til 2011. De gamle skolebygningene fikk en tiltrengt rehabilitering av tak og vinduer. Nytt varme- og ventilasjonsanlegg ble installert. Inneklimaforholdene var alt i 1993 funnet å være dårlige. I 2003 ble personalrommene bygget om, og lærerne fikk nye arbeidsrom og garderobe. Gymgarderoben ble pusset opp, og jentene fikk nye toaletter.

Østensjø skole gikk først i 17. mai toget i 2018. Her er flaggborgen på vei opp Slottsbakken.
Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Knut Erik Brændvang ble ny rektor i 2011. Samme år startet bygningsarbeidene for det som høsten 2012 ble nytt bygg for gymsal og lokaler for Aktivitetsskolen. I 2013 ble det anlagt flere og nye lekeapparater for elevene, bl.a. en flott ballbinge. Vegard Ytterli fungerte som rektor i skoleåret 2014-2015. Rektor Knut Erik Brændvang

ble høsten 2015 avløst av nåværende rektor Terje Bergersen.

Rektorboligen revet og midlertidig paviljong på plass

Høsten 2014 ble rektorboligen fra Johan Evjes tid på 1930-tallet revet. Elevtallet var økende og skolen ble gradvis utvidet til tre paralleller på mange trinn fra 2011. Da var det ikke flere

klasserom tilgjengelig for å ta inn nye klasser. Høsten 2016 ble en ny grå paviljong tatt i bruk. Den gule paviljongen fra 1953, den siste av denne type i Oslo, ble revet i august 2018 - etter 65 år. I 2020 vil etter planen to nye bygg stå ferdig.

Kilder:

Aker 1837-1937. Kommunens styre og forvaltning gjennom hundre år. Bind II. Kapitlet «Folkeopplysning og skoler 1789-1937» av Johan Evje Utgitt av Aker kommune, Oslo 1940
Østenvinden, jubileumsnummer – Østensjø skole 60 år 10. mars 1978
Østenvinden, jubileumsnummer – Østensjø skole 70 år i mars 1988
Østenvinden, jubileumsnummer – Østensjø skole 75 år 10. mars 1993
Sothøna nr. 20, 2000: Østensjø skole – verneverdig og vital! - side 8. **Tiril Andersen**

Sothøna nr. 26, 2003: Østensjø skole 85 år, side 12. **Torunn Eide**
Sothøna nr. 49, 2015: Østensjø skole - okkupert i to runder, side 20. **Leif-Dan Birkemoe**
Sothøna nr. 55, 2018: Østensjø skole 100 år, side 22. **Leif-Dan Birkemoe**
Rundt vannet nr. 3, 2005: En liten muroppgave, side 3. **Lone Veel Midtbø**
Rundt vannet nr. 6, 2008: Østensjø skole, side 11
Rundt vannet nr. 13, 2015: Østensjø skole – okkupert i to runder, side 27. **Leif-Dan Birkemoe**
Rundt vannet nr. 15, 2017: Østensjø

skole er 100 år i 2018. **Lars B. Kristofersen**
Østensjø skoles hjemmesider
<https://ostensjo.osloskolen.no/>
Østensjøvannets Venners hjemmesider
<http://www.ostensjovannet.no/>
Østensjø historielags hjemmesider
<http://histlag.pairsite.com/>
Østre Aker, organ for Østre Akers Velforbund, 05.03.1929, 05.07.1929
Aftenposten
29.06.1931, 08.02.1939, 20.03.1962
Aftenposten Aften 27.08.2001
Store norske leksikon – snl.no

Avslutningsfest på Østensjø skole i 1929– utdeling av minnebeger i sølv.

Østensjø skole holdt etter innbydelse av kretstilsynet avslutningsfest 21. juni 1929 for 7. klasse og deres foreldre.

Skolens gymnastikksal var godt besatt da et lite sangkor under herr overlærer Evjes ledelse gav en del vakre, stemningsfulle sanger til beste. Sangene høstet velfortjent bifall.

Kretsformannen, togmester Amund Amundsen, åpnet med å redegjøre for hensikten med denne festlige høytid – høytid især for de elever som i dag, sa han, slutter sin folkeskolegang.

Overlærer Evje fortalte underholdene og fornøyet et eventyr og minnet sine kjære elever om det 8. bud.

Kretsformannen ba så klasseforstanderne Eggen, Langtvedt og Magnussen å utdele elevenes eksamensbevis. En for en var de 63 elever fremme hos hver sin klasseforstander og fikk sitt første offisielle dokument som uttrykk for evner og flid.

Kretsformannen meddelte at det i år ville bli utdelt 3 minnebegere av sølv til hver 7. klasse, i alt 9. Utdelingen foregikk etter at elevene selv i hver klasse hadde valgt hvem i klassen som i hele skoletiden hadde vist flid og god oppførsel.

Dette valg bøyer vi oss for, sa kretsformannen. De lykkelige begervinnere mottok så et synlig bevis på at det lønner seg å vise flid og god oppførsel. Og forsamlingens bifall fikk de attpå.

Overlæreren opplyste, for å unngå enhver misforståelse, at alle godt kunne fått begre for flid og god oppførsel, men etter giverens bestemmelse skulle 3 i hver avgangsklasse ha det.

Referenten fra avslutningsfesten berettet som siste del av beskrivelsen fra festen om en rekke takketaler og en hyggelig avslutning med kaffe og kaker i tegnesalen.

Kilde: Østre Aker, organ for Østre Akers Velforbund 5. juli 1929

«For flid og god oppførsel»

Det skulle gå ti år fra denne festen til man fikk vite hvem som sto bak initiativet og dermed giveren som gjorde det mulig å dele ut minnebegere til elever for flid og god oppførsel.

I Aftenposten 8. februar 1939 har overlærer Johan Evje skrevet en nekrolog ved disponent Axel Brinchs død 3. februar 1939. Nekrologen er også tatt inn i bind II av Akers historie 1837-1937, side 266.

Det var om høsten i epletiden. Guttene nasket epler, den gang som nå. En dag kom det en fremmed herre på kontoret på Østensjø skole og sa at nå var alle eplene hans høstet av en guttebande. Jeg spurte om han visste hvem dette var. – Åja, sa han, jeg vet det nok, men det hjelper ikke om de blir straffet. Det blir nok ikke noe bedre av det. -Pause. «Tror De at det har noen nytte med å gi premier for god oppførsel? – F.eks. en liten minnegave når de går ut av skolen? Ja, sa jeg, det tror jeg. «Så kan de ta disse papirene, de gir så stort utbytte at De har nok til å gi et par i hver klasse et sølvbeger f.eks.» Så leverte han en pakke. «Men bare på den betingelse at ingen får vite hvor det kommer fra. Mitt navn er disponent Brinch» Og så gikk han.

Det var obligasjoner for 5000 kroner. De gav 325 kroner hvert år.

En tid etter kom han igjen. Det var noe han hadde tenkt på, men han hadde vont for å si det. Han var simpelthen unnselig. Jo det var det, om klassen selv kunne peke ut dem som skulde ha sølvbegrene. «Det er visst et dumt påfunn. Men jeg er redd for at de andre skal bli misunnelige».

Det var ikke noe dumt påfunn. -Vi har gjort det slik i femten år, og barna har alltid pekt ut dem som fortjente det.

Etter hvert økte han sine gaver. Bl.a. fikk guttemusikken noen tusen kroner. I alt har han skjenket skolen titusen.

For et par år siden blev han syk. Da fikk jeg et brev fra ham. -Det piner mig så at jeg har fått i gang den premieutdelingen for skolebarna, skrev han. Noen få blir glade, og mange misunnelige.

Jeg svarte som sant var at vi hadde sett bare gode fruktet av hans gaver. Nettopp fordi vi hadde fulgt hans kloke råd å la barna selv velge. Jeg sa også at vi som arbeidet ved skolen, hadde søkt å følge hans eksempel: å overvinne det onde med det gode.

Jeg husker ham en kald vintermorgen han stod og ventet når jeg gikk på skolen. -Kjenner De den og den, sa han. Han har bedt om hjelp, og den skal han gjerne få, hvis pengene ikke blir misbrukt. – Jeg husker at vi skulle hjelpe en enke med noen hundre kroner for at hun ikke skulle miste huset sitt. Det var tegnet et par 10-kroninger på en liste. Den kom ikke lengre. Brinch gav resten.

Slik var han. Han hjalp alle. Det var ikke småsedler han ga bort. Helst de store – bare han trodde det kom til nytte.

Aldri har jeg truffet et menneske med et sådant hjertelag. Aldri har jeg truffet noen med slik redsel for at andre skulle merke det.

Han ble begravet i dag. Skolen hadde tenkt å møte opp, - barna ville dannet æresvakt langs veien for hans siste reis. Men han hadde ordnet det slik at det ikke blev anledning til det.

Ydmyk i livet og ydmyk i døden. – Bare en krans fikk vi legge på hans kiste

Disponent Axel Brinch. Foto Aker 1837-1937, bind II.

Sinkhvitt, Sputnik, gin & tonic

Den norske Zinkhvidtfabrik

Tekst og foto: Roger Pihl

Den norske Zinkhvidtfabrik og Bryn Teglverk Kilde: Østensjø lokalhistoriske bilder B20030069

De av oss som reiste med trikk i retning Oppsal og senere Bøler, vil garantert huske teglbygningen til Den norske Zinkhvidtfabrik som lå ved Alnaelven, litt nord for Bryn stasjon. Utsikten fra trikkevinduet og senere T-banevinduet var formidabel mellom Hellerud og Brynseng, særlig på tur nedover.

Da Bryn jernbanestasjon ble åpnet i 1858, fire år etter åpningen av hovedbanen, ble Bryn snart et naturlig etableringssted for ny industri.

Grynderen Marius Gjersø etablerte The Norwegian Electric White Lead Co Ltd i 1891. Han døde i 1934. I 1893 skal fabrikken ha blitt overtatt av tønsbergrederen Hans Julius Gjersø (1861-1928) og gitt navnet Christiania Blyhvidtfabrik. Marius Gjersø ble da ansatt som disponent for fabrikken.

Hans Julius Gjersø var gift med Olette Amalie Andersdatter (1856-1941) uten at hun så vidt vites hadde noe med fabrikken å gjøre. De fikk tilsammen åtte

barn, sju gutter og én jente, så det er mulig hun hadde hendene fulle på hjemmebane. Fabrikken produserte blyhvitt til malingsproduksjon. Blyhvitt er egentlig et hvitt, giftig og krystallinsk stoff som finnes i naturen som mineralet cerussitt. Blyhvitt har stor dekkraft, god heftevne og kraftig hvit farge, men har den ulempen å reagere med svovel i lufta. Derfor blir hvitfargen først gulaktig, senere brunlig. Dessuten er blyhvitt giftig og har blitt forbudt til bruk innomhus.

I 1934 startet grosserer Carl Bøyese, født 14. oktober 1886 i Halden, Norske Zinkprodukter. Dette var det samme året som Marius Gjersøe døde, så det er ikke helt usannsynlig at

*"FYR-SINK" til fjerning av tjære og blanksot. Produkt fra 1940-åra
Den norske Zinkhvidtfabrik
Bilde: skrotnissen.no*

fabrikkene fusjonerte på en eller annen måte. Og at Den norske Zinkhvidtfabrik dermed oppsto som et resultat av fusjonen, eller oppkjøpet. Den norske Zinkhvidtfabriks bygninger består av én og toetasjes teglsteinsbygninger og ble oppført i 1914-1915. Det betyr at fabrikken nødvendigvis må ha hatt tilhold annet steds før den kom til Bryn. Bygningen er delt i tre; den sørligste delen inneholdt blyhvittfabrikken, den midterste inneholdt filtreringsanlegget for sinkhvitt og den nordligste inneholdt tønnefabrikken.

I 1905 mistet Christiania

Blyhvidtfabrik hovedmarkedet sitt, Sverige. Om frafallet av kundene kunne knyttes til unionsoppløsningen 7. juni samme år vites ikke, men selskapet måtte finne og utvikle nye produkter som var bedre tilpasset det norske markedet. Sinkhvitt ble dermed det nye hovedproduktet, rettet mot blant annet fargeindustrien og papirindustrien. I mellomkrigsårene var fabrikken alene i Skandinavia om å produsere sinkhvitt, som rent kjemisk er det samme som sinkkoks. Sinkhvitt har vært i bruk som malerfarge fra 1845-tallet og har flere fordeler i forhold til blyhvitt, det er meget motstandsdyktig mot luft og svertes ikke av hydrogensulfid. I dag har titanhvitt, eller titandioksid, overtatt rollen som hvitt fargestoff til bruk i maling, plast, papir, gummi, emalje, glass, kosmetiske preparater, matvarer, medisiner og mye mer. Det er en økende bekymring for at den omfattende bruken av titandioksider kan gi helseskader og forurensing av ferskvann og kystområder.

Carl Bøyese var utdannet innen kjemi og var en kjent forretningsmann innen lakk- og malingsbransjen. Han var heller ingen ukjent mann i andre sammenhenger, han var medlem av Aker herredsstyre, formannskap og boligråd. Han var formann i Ullern høyere skoles forstanderskap. Han var

medlem av Oslo Handelskammer, Oslo Børs' voldgiftskommisjon. Han var formann i Norges Handelsstands Forbund 1946. Han var regjeringsrepresentant i handelsforhandlinger med andre land. Han var medlem av departementskomiteen for innløsning av reelle apotekerprivilegier. Og han var kongevalgt medlem av plakatkomiteen for salg av gifter. Han hadde med andre ord nettverket i orden.

Konkurransen for Den norske Zinkhvidtfabrik var stor fra utenlandske leverandører og bedriften slet til tider svært tungt. På 1950-tallet overtok Carl Christian Bøyese (1917-1999) som disponent, men han var egentlig musiker og

*C.C. Bøyesens «Å Marie, jeg vil hjem» (1959)
bilde fra rockipedia.no*

tekstforfatter, så fabrikklivet interesserte ham neppe i så stor grad som det burde. Han var

kjent som Calle eller CC Bøyesen, men neppe i maling- og lakkindustrien. Han sto bak teksten til slagere som Nora Brockstedts «Er du glad i meg ennå, Karl Johan?» og The Monn Keys «Å Maria, jeg vil hjem til deg» og Grynet Molvigs «Det var du som sa nei.» Og han har vært tekstforfatter for artister som Sputnik, Arne Bendiksen, Kjell Vidars, Wenche Myhre, Banana Airlines, Kjell Karlsens orkester, Karin Krogh og Jan Høiland.

Muligens var det i en siste krampetrekning at fabrikken lanserte sin egen merkevare Gromolitt, oppkalt etter mannen som eide resepten, Gromholt. OBOS var en av kundene som benyttet Gromolitt, blant annet på Lambertseter og Tveita. Det kunne likevel ikke forhindre at fabrikken gikk konkurs på midten av 1960-tallet. Selv om fabrikken er borte for lengst, lever i hvert fall mange av sangene videre.

Sinkhvitten som ble produsert ble lastet i tønner for å bli fraktet

ut til markedene, men i dag er det noe helt annet som puttes på tønner i den samme teglsteinsbygningen. Bygningen er til å kjenne igjen på utsiden, men inne har det skjedd store forandringer. Ginbølgen som har skvulpet over hele kloden, har også kommet til Norge. Vodka og brunt brennevin som konjakk og brandy mister popularitet med stor fart, til gjengjeld har folk fått øynene opp for små håndverksdestillerier som brenner med både sjel og hjerte. Oslo Håndverksdestilleri flyttet inn i lokalene til Den norske Zinkhvidtfabrik i 2015 og ble dermed det første destilleriet i Oslo på hundre års tid. Trolig kunne de ha funnet mer rasjonelle lokaler,

men det er noe med miljø, historie og beliggenhet som moderne har vanskelig for å matche.

Og som den gamle sinkhvittfabrikken eksporterte sine produkter til utlandet,

eksporterer også Oslo Håndverksdestilleri gin og akevitt, foreløpig til åtte land. Alt de putter i potetspriten finnes du voksende i Norge, enten det er angelikarot eller ugress.

Den norske Zinkhvidtfabrik er en viktig del av det historiske miljøet rundt Bryn stasjonsby, og det er ingen selvfølge at dette miljøet kommer til å overleve. Utbyggere er en sulten art og området bærer preg som en følge av byggerestriksjonene langs E6. I 1999 ble Den norske Zinkhvidtfabrik foreslått omgjort til kontorområde av arkitektkontoret Hille & Melbye. Selve bygningen skulle bestå, men bli lukket inne av sju etasjer høye glass- og betongbygninger. I praksis ville det bety det samme; nemlig at Den norske Zinkhvidtfabrik forsvant ut av

folks bevissthet. Heldigvis ble disse planene skrinlagt, og vi kan bare håpe at stasjonsbymiljøet skal overleve, også i framtiden. Vi kan i hvert fall ta en skål på det. I gin & tonic.

Kilder:

Ketil Bro, Norsk Teknisk Museum, Oslo Håndverksdestilleri, Prosjekt Runeberg, Rockheim nasjonale museum for populærmusikk, Store norske leksikon, Vinmonopolet

SJAKKBYDEL ØSTENSJØ

Av Knut Helge Midtbø (innledning) og Arne Danielsen

Staslig kake på sommeravslutninga for sjakken i juni 2018. Torstein Bae er klar med kniven.

Foto: Lars Kristofersen.

I Østensjø bydel er sjakkinteressen stor. Sjakkurs og sjakktreff har solide tradisjoner mye lengre tilbake enn til 2013 da Magnus Carlsen ble Norges første verdensmester i sjakk. Ferenc Seres treffer vi fortsatt i miljøet. Han har passert 80 år. Han har vært med i flere tiår med sjakkkurs og var sentral som sjakklærer da Østensjø ungdomssjakkklubb ble stiftet. Denne klubben har nå gått inn i Nordstrand sjakkklubb. Han forteller at undersøkelser har vist at sjakk utvikler evnen til konsentrasjon og til å tenke strategi. Det var et lokalt sjakkmiljø og lokale krefter å bygge på da sjakktreff på Bøler biblio-

tek kom i gang.

Et ferskt kapittel i bydelens sjakkhistorie dreier seg om sjakk for flyktninger som startet i 2015 mens flyktningekrisa i Europa var på sitt mest intense. Silje Bjerke og mannen Torstein Bae ville gjøre noe for flyktningene som satt i mottak. Som svært meriterte sjakkspillere valgte de å starte et sjakktreff for flyktninger og andre interesserte på biblioteket på Bøler. Dette ble en suksess, og den er det fortsatt. Bydelsprisen i Østensjø i 2016 hedret lokalt frivillig arbeid for flyktninger. Sjakktreffet var en viktig del av dette arbeidet.

Vi har også fått lov å trykke historien om skolelag i sjakk og suksessen de hadde i NM. Forfatter av artikkelen heter Arne Danielsen som sjøl ledet Østensjø sitt lag. Laget til Nordstrand skole ble ledet av Roy Jacobsen. Begge laglederene er forfattere, gode venner og i tillegg er de store sjakkentusiaster. Det var naturlig at Østensjø og Nordstrand reiste sammen til NM. «Vårt» lag Østensjø fikk sølv, mens Nordstrand tok gull. Medaljefangsten ble stor! Les om turen nedenfor. Vi regner med at det var en fornøyd gjeng som vendte tilbake til Oslo.

Stor konsentrasjon over sjakkbrettene på sjakktreff for flyktninger på Bøler bibliotek høsten 2017. Foto: Torstein Bae

Mange forbinder antakelig Oppsal med håndball. Færre er klar over at Oppsal skole er den skolen i Norge med desidert flest norgesmesterskap i sjakk for barneskolelag.

På femtitallet vant sjakken fram som fritidsaktivitet i skolen, og det første norgesmesterskapet for folkeskolelag ble avholdt i Oslo i mars 1957 der 92 lag fra 60 skoler deltok. Skole-sjakken vant ikke minst fram i de nye drabantbyene som vokste fram i Oslo etter krigen. Lambertseter, Oppsal og Veitvet var de dominerende.

Under ledelse av gymnastikklærer Rolf B. Solheim, vant Oppsal skole på sekstitallet åtte NM-titler for skolelag og ble også nordiske mestere. Skolesjakk-

spillerne fortsatte på Skøyenåsen ungdomsskole, som i samme tidsrom vant norgesmesterskapet for ungdomsskolelag tre ganger.

Med basis i skolesjakken ble Oppsal Sjakklubb etablert. Liknende sjakklubber oppsto i nabolaget: Bøler sjakklubb, Myrvoll sjakklubb, Lambertseter sjakklubb. Med tiden gikk disse klubbene i oppløsning, og mange av medlemmene ble medlemmer av den eneste gjenværende klubben Oslos sydøstlige bydeler: Nordstrand sjakklubb, med spillested på Lambertseter gård.

Bølergutten Tor Gulbrandsen rekrutterte undertegnede til klubben rundt 1990, og jeg skulle bli i klubben i nesten 20 år. Med tre sjakkinteresserte barn var det naturlig å engasjere seg i Nordstrand Sjakklubbs Ungdom (NSKU). Et erklært mål for oss var å gjenreise storhetstiden fra «Oppsal-epoken», noe vi lyktes

Premiepalen NM for barneskoler. Nordstrand på topp (Fredrik, Håkon, Daniel og Torkil) og Østensjø (Stefan, Jørgen, Harald og Nikolai) på sølvplass til venstre.

Foto: Arne Danielsen

med.

På midten av 2000-tallet organiserte NSKU barnesjakk på et tosifret antall skoler, og hadde mer enn 300 medlemmer. Nordstrand og Østensjø barneskoler tok dobbeltseier i NM for barneskolelag i 2002 og Nordstrand forsvarte tittelen suverent året etter. I 2004 vant Skøyenåsen og i 2005 vant Nordseter NM for ungdomsskolelag.

Aktivitetsnivået var høyt og kreativiteten allsidig. I flere år arrangerte NSKU sjakkleir på

forfatter Roy Jacobsens småbruk i Nordmarka, der sjakk og andre fritidsaktiviteter som fotball, grilling, badminton og fiskeing ble dyrket. Sluttspillteknikk ble foredratt på et demobrett i solveggen, mens overnatting fant sted på det gamle stabburet.

Nordstrand Sjakklubb vant NM for juniorlag i 1980 og fikk en

individuell junior-norgesmester i Flemming Christenson i 1997. Klubben er ellers kjent for sitt gode miljø. Under landsturnering i Trondheim var middagen med nordstrandgjengen et desidert høydepunkt. Tonen var som alltid både rå og hjertelig, akkurat som den skulle være.

En personlig opplevelse til slutt, fra en landsturnering for ikke altfor

mange år siden: Været var vakkert, og nordstrandgjengen hadde flyttet lunsjakkspillingen utendørs på campingplassen. Jeg fikk besøk av min daværende kjæreste, som hadde liten erfaring med sjakk og sjakkspillere, men syntes det var stas å hilse på Lars Monsen. Villmarkens sønn satt dypt konsentrert over en komplisert stilling da hun brøyt inn og kunngjorde at «jeg er dama til Arne». Lars så ikke opp en gang da han straks svarte «kondolerer!» Som kjent er det av sine egne man skal ha det.

Refleksjoner om å være pilegrim

Av Erling J. Pettersen

Illustrasjoner: pilgrimsleden.no

Denne sommeren har mange pilegrimer tråkket i gamle spor, på vei til Nidaros, Roma, Jerusalem og Santiago de Compostela, middelalderens fire sentrale pilegrimsmål, eller til mindre kjente steder både i vårt eget land og i de fleste land i Europa . Selv har jeg tilbrakt, som vanlig siden 1970, deler av sommeren i Valdres, og feiret gudstjeneste (det er slikt pensjonerte biskoper brukes til!) i en av våre vakreste stavkirker, Hedalen kirke, også den et viktig pilegrimsmål med den berømte Hedalsmadonnaen fra

1100-tallet, som nå er ført tilbake til kirken fra Universitetets Oldsaksamling i Oslo. Og det hender jeg møter pilegrimer som enten har Hedalen som mål eller som startpunkt for en åtte dagers pilegrimsvandring til Thomaskirken på Filefjell. I disse møtene har jeg registrert at det slett ikke bare er kirkefolk på pilgrimsveien! Motivene som får folk på vandring har endret seg betydelig siden middelalderen, da religiøse motiver som bot eller bønn om helbredelse var det mest vanlige.

Erling J. Pettersen var biskop i Stavanger til 2017. Før det var han bla i en tiårsperiode direktør i Kirkerådet, sokneprest på Nordstrand og prest i Brasil en femårsperiode. Han er nå en aktiv foredragsholder, ofte med emner knyttet til boken «Gud sett nedenfra» (miljø, fredsarbeid, kultur og spørsmål i skjæringspunktet kirke-samfunn.

Jeg har også forlengst sluttet å tro at alle pilegrimer er drevet av en åndelig/ religiøs søken etter en hellig dimensjon i tilværelsen , selv om det er viktig for mange.

En av våre fremste pilgrimsforfattere, Harald

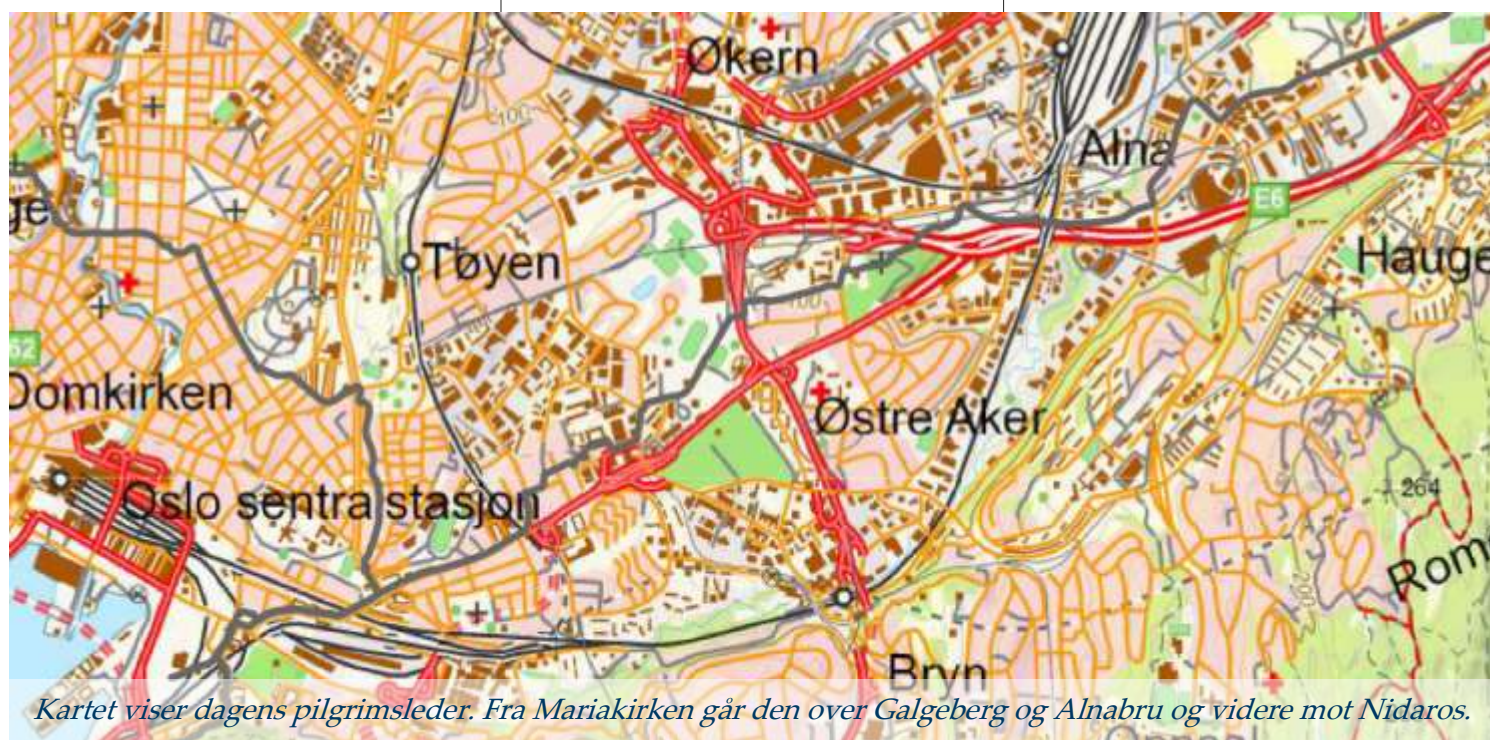
Olsen, som har bidratt aktivt til å dokumentere norske pilegrimstradisjoner (se leselisten !) sier at vekten idag ligger mer på den individuelle opplevelse og erfaring, der målet ofte er økt selvinnsikt og selvutvikling. Ut fra sin forskning ved Institutt for religion , filosofi og historie ved Universitet i Agder mener han at det er grunnlag for å skissere noen fellestrekk for mange av dagens pilegrimer : «Felles for mange av dagens pilegrimer er

helhetsforståelse. På den annen side søker de fleste en tydeligere dybde dimensjon i tilværelsen : mer ekthet, autenticitet, sannhet, retning og mening. « Han mener å se at dette for mange er en søken etter en ny og eksistensiell erfaring av det hellige eller det guddommelige i tilværelsen.

I 2014 ble jeg kjent med landets eneste padlosof , som han kaller seg, Lars Verket, som sier at han ble veldig truffet av dette avsnittet i Harald Olsens bok i planleggingen av egen

Nidaros», deler han refleksjoner gjort før, under og etter pilegrimsturen.

I innledningen sier Lars Verket at det ikke finnes noen fasit på hva som er riktige motiver for en pilegrimsferd. «De vil endre seg over tid, og forskjellige kulturer og tradisjoner har forskjellig oppfatning. Ofte vil reisen ha et pilegrimsmål, men ikke bli overrasket over om det er det å være underveis som blir det viktigste ! «

en reaksjon på det de opplever som sykdomssymptomer i det senmoderne samfunnet : overfladiskhet, utvendighet, materialisme, overdreven individualisme, narsissisme, rotløshet og mangel på

pilegrimsreise, som han la ut på i kajakk fra Tønsberg , med Nidaros som mål. I en av pilegrimslitteraturens mest originale og lesverdige bøker, «Padlepilegrim. Fra Tønsberg til

Han har nok mye rett i det, men da vi gikk sammen på pilegrimsvandring over Reksta til Kinn kirke sommeren 2014, og var sammen på Selja der riksantikvar Jørn Holme og fire

biskoper feiret at Kystpilegrimsleia var tatt i bruk (den ble åpnet offisielt i juni i år) , var det tydelig at også pilegrimsmålet gjorde inntrykk. Han opplevde det samme som jeg og mange pilegrimer har erfart i Sunniva-hola, at vi er på det som oppleves som hellig grunn.

Min interesse for pilegrimstradisjonen startet lenge før dette ble et kulturelt motefenomen. Det begynte da min morfar, Mathias Sæther, satt i stua på Ask, gården som han bygget for snaut hundre år siden i Askvoll i Sunnfjord, og der vi var fra skoleslutt til skolestart i barndommen, og fortalte levende om Sta. Sunniva, den kristne irske prinsessen som var truet av en hedensk beiler og flyktet fra Irland sammen med en gruppe husfolk. De søkte tilflukt i en hule da de nådde Selja, og ba Gud om frelse slik at de slapp å falle i de grusomme nordmennenes hender. Og bønnhørelsen kom på den måten at fjellet raste ned og begravde dem. Senere, da de ble funnet, var Sunnivas kropp ifølge legenden hel og uskadd. Morfar pekte på fjellet Alden , som vi kunne se ute i fjorden , og sa at der ute kom prinsessen

forbi, hver gang han fortalte om Sunniva og seljemennene . Og han minnet meg , tjuagutten fra Bergen, om at Sunniva var Bergens skytshelgen, som det lønte seg å stå på god fot med. I dag vet jeg at hun også etter hvert ble nasjonal skytshelgen, ved siden av St.Olav og St. Hallvard.

Jeg tenkte ofte på morfars formidling av Sunniva-legenden i årene da jeg arbeidet som biskop i Stavanger, som også er sterkt preget av den keltiske arven fra Irland og Skottland. Det lå nok også under da jeg tok initiativ til Kystpilegrimskonferansen på Utstein Kloster i juni 2011, sammen med marin- arkeologer, Forbundet Kysten, Turistforeningen , representanter for fylkeskommuner, Riksantikvaren, Den norske kirke og den katolske kirke i Norge. Dette samarbeidet førte til reisen med det fredete hurtigruteskipet «Nordstjernen» fra Stavanger til Nidaros sommeren 2014, med stopp på de gamle pilegrimsstedene langs kysten (Utstein, Avaldsnes, Moster, Bergen, Gulen, Kinn, Selja...). Og naturligvis hovedmålet for de fleste pilegrimer i Norge : Nidarosdomen.

Som mange andre i min generasjon møtte jeg Nidarosdomen første gang i Sigrid Undsets romantrilogi om Kristin Lavransdatter . Hennes skildring av pilegrimenes opplevelse av Kristkirken i Nidaros gjorde kirkerommet levende. Og for de mange som hvert år vandrer fra Oslo til Nidaros vil det være gjenkjennelse i Nobelprisforfatterens sterke skildring av det hellige rommet.

Det er mange som har vært sterkt engasjerte i å få satt Nidaros som pilegrimsmål på kartet. Eivind Luthen spilte utvilsomt en viktig rolle med sine pilegrimbøker (særlig «I pilegrimenes fotspor til Nidaros»). Biskop em. Finn Wagle, biskop em. Tor Singsaas , pilegrimsprest Arne Bakken og presten Berit Lånke var viktige i arbeidet med å åpne leden . Den norske stat ved Miljøverndepartementet gjorde pilegrim til et satsingsområde da leden ble åpnet i 1997, og i 2012 ble det nasjonale pilegrimssenteret åpnet i Trondheim.Da hadde Oslo hatt sitt senter et par år allerede, og siden opprettelsen har senterleder vært dr.theol. Roger Jensen.Han har skrevet en svært

leseverdige bok, «Pilegrim i dag», der han deler egne opplevelser og erfaringer fra pilegrimsleder og pilegrimsmål i Norge og Europa, og uten tvil vil dette bli stående som et standardverk om pilegrimsrenessansen i Europa.

En svensk bispekollega, Martin Lind, sier at pilegrimsvandringen lærer oss å ta imot livet som en gave. Alt liv er skjenket. At jeg lever en eneste dag og en eneste natt er helt og alene nåde. Ordene minner om noe avdøde professor Inge Lønning sa i et intervju like før han døde: «Det som gjør meg til den jeg er, er alt jeg har fått og får gratis: Kjærlighet i alle fasetter av ordet, Det er jo den aller største gaven, mennesker som er villige til å veve sitt liv inn i mitt. «(her sitert fra min bok «Gud sett nedenfra», side 204). Og da er jeg tilbake til min pilegrimsvenn Lars Verket, som ikke er teolog, men som er på linje med Inge Lønning i det han skriver i «Padlepilegrim» (side 11): «Vår viktigste pilegrimsreise, og den har vi alle felles, er selve livet. Livet er en pilegrimsreise fra fødsel til død. Kanskje hadde det vært nyttig å ha litt oppmerksomhet rundt dette i

hverdagen? Kanskje det ville føre til at vi tok oss bedre tid, levde litt langsommere og valgte enklere løsninger?»

Slike spørsmål kan vi for eksempel ta med oss på St Hallvards minnedag 15. mai. Det var dagen Hallvard ble skutt med tre piler under forsøket på å redde en forfulgt kvinne i 1043. Ifølge legenden var kvinnen Hallvard forsøkte å redde en gravid trellkvinne. Jeg skriver disse linjene samtidig som et hjelpeskip med 200 flyktninger nektes havn i det rike Europa. Kanskje trenger vi å ta et blikk på Oslos bysegl før vandringen, og se at det er ladet med fortid og tradisjon, kontinuitet og sammenheng. St Hallvard er både en nasjonal skytshelgen og Oslos skytshelgen, og han representerer verdier som lett kan forvitne i dag. Pilegrimsverdier som gjestfrihet, mat til den sultende, nestekjærlighet. Og for den som opplever seg fremmed i forhold til reiselivsannonsene for turene til Santiago de Compostela, men som kan tenke seg å få mer kunnskap om de lokale pilegrimsveier og tradisjoner, er det bare å ta kontakt med to av forfatterne jeg har anbefalt,

Eivind Luthen og Roger Jensen, enten for å få mer informasjon eller for å bli med på et av de mange pilegrimstilbudene som også vår hovedstad har.

Til slutt en liten leseliste for den (kultur)historisk interesserte:

Jensen, Roger : *Pilegrim. Lengsel, vandring, tenkning -før og nå.* Novus Forlag, Oslo 2015

Luthen, Eivind : *I pilegrimenes fotspor til Nidaros.* Cappelen Forlag, Oslo 1992

Harald Olsen : *Havets pilegrimer.* Verbum Forlag, Oslo 2013

Pettersen, Erling J. : *Gud sett nedenfra. En reise fra Brasil til stavanger.* Hertervig Forlag, Stavanger, 2016, andre, utvidet opplag 2018.

Verket, Lars : *Padlepilegrim. Fra Tønsberg til Nidaros.* Eget forlag 2014 (ISBN 978-82-997960-3-3)

erling.j.pettersen@gmail.com

SARABRÅTEN / 2018

Av Knut Helge Midtbø

Sarabråten er kjent i hele Oslo, kanskje spesielt i bydelene i øst. Det er skrevet mye om stedet og jeg anbefaler Even Saugstads bok "Sarabråten—godset i skogen" fra 2016. Her har jeg bare samlet noen aktuelle saker om Sarabråten.

Den Norske Turistforenings 150-årsdag 21. januar ble feiret med historisk skirenn på Sarabråten

Ett av de mange og store jubileumsarrangementene i Den Norske Turistforeningss jubileumsår var hos oss inne på Sarabråten på og det på selve stiftelsesdagen 21. januar. Sarabråtens venner og DNT samarbeidet og mer enn ett tusen (!) var innom til stor bursdagfest, historisk skirenn og raus servering. Ekstra stas var det at bursdagsværet var vintervær av godt gammelt norsk

Stabburet på Sarabråten fotografert mot nord med plassen Lutdalen i bakgrunnen. Marcus, Spesialsamlingen e ved Universitetsbiblioteket i Bergen, foto Knud Knudsen, datert 1874-1876

merke. At generalsekretær Nils Øveraas i DNT valgte vårt arrangement var noe vi satte stor pris på.

Sperrestua på Sarabråten brukt av Eilert Sundt for å illustrere en typisk stue fra Østerdalen

Sperrestua fra 1856 fotografert mot vest. Stabburet i forgrunnen. Marcus, Spesialsamlingene ved Universitetsbiblioteket i Bergen, fotograf Knud Knudsen, datert 1874-1876

Thomas Heftye hadde penger og ambisjoner. Gjestene han inviterte og byggene han satte opp forteller mye om hva han var opptatt av. Da han i 1856 satte opp Sperrestua på Sarabråten, var det etter tegninger av de kjente arkitektene Heinrich Ernst Schirmer og Wilhelm von Hanno. For overklassen han utvilsomt tilhørte ble det på denne tida bygd hus i landlige omgivelser for bruk i sommermånedene. Mye av bakgrunnen var at byene vokste, og at de var preget av dårlige sanitærforhold og forsøpling. Det var fristende å reise på landet for de som hadde muligheten til det. Mens det i byene ofte ble bygd i senempire var det andre idealer som preget

Stabburet slik det står i dag på en tidligere gårdseiendom med driftsbygning på Kongsberg (foto: Knut Helge Midtbø).

nybygg på bygdene. Selv om familien Heftye kom fra Sveits, valgte han ei stue med forbilde fra Norge og for eksempel ikke den populære sveitserstilen med forbilder fra Alpene. Sperrestua hans kan kanskje klassifiseres som historisme og den hadde som forbilde en type stuer kalt Østerdalske sperrestuer. Lignende stuer stod på store gårder i Østerdalen. Og nettopp Østerdalen var på denne tida sett på som noe av det mest opprinnelige og norske vi hadde. Norske tradisjoner og livet på landet var idealer i tiden. Heftyes venn Peter Christen Asbjørnsen hadde samlet folkeminner i Østerdalen i 1851. Sperrestua forteller oss at også Thomas Heftye delte tidens idealer. Og, da Eilert Sundt skulle illustrere en Østerdalsstue i en av bøkene sine, brukte han til og med tegningen av Sperrestua på

Sarabråten!

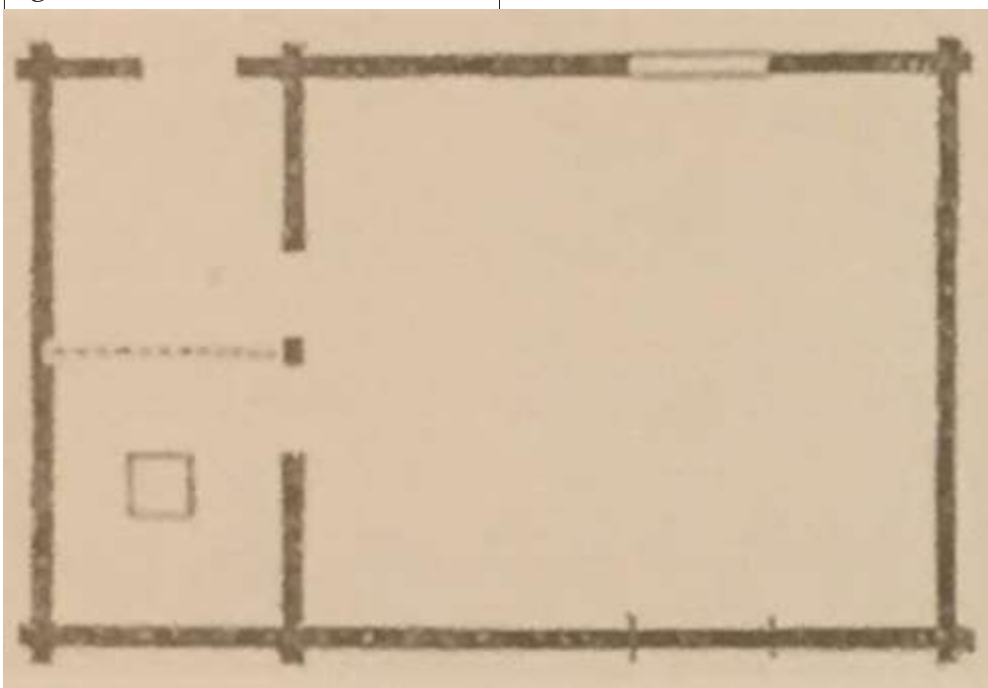
Stabburet fra Sarabråten står på Kongsberg

Tidlig i år kom arvingene til Cathrine og Sigurd Senje til Even Saugstad med en samling bilder og annet materiale. En stor

overraskelse var et utklipp fra 70-tallet fra en Kongsberg-avis.

Bilder og tekst presenterte et lokalt stabbur som var flytta fra Oslo og som hadde stått på Sarabråten! På det følgende møtet i Sarabråtens venner henta Even fram bilder fra nettet. Stabburet som sto det på en større eiendom på Kongsberg så ut til å være det rette. I biografien om Schirmer står det at stabburet akkurat som sperrestua er tegnet av Schirmer og von Hanno.

Jeg besøkte dagens eiere Inger Nesthus Stub og Johan Fredrik Aagard Stub i april 2018 og kom igjen i juli og tok noen bilder. Eierne fortalte at hele eiendommen, som de kjøpte i 2014, er regulert av kommunen til spesialområde bevaring. Det betyr at stabburet bør være sikret for framtida. Stabburet er i dag i god

Sarabråten, tegning gjengitt i Eilert Sundt bok Bygnings-skikken i Landet i Norge, 1862

stand. Det er planer om å fornye taket i 2019 siden det er mosegrodd og har noen skader helt nederst på sidene. Vi i historielaget har vært med på å etablere kontakt med Bygningsvern-senteret som ligger på Laagendalsmuseet ikke så mange hundre metrene unna. Saken vakte stor interesse hos dem. Noe av det som dette senteret kan hjelpe med, er råd om valg av taktekning. I dag er det torvtak med mye mose. På bilder fra 1870-tallet ser vi tydelig gress, mens det på seinere bilder kan se ut som om det er lagt skifer. Ved å sammenligne med gamle bilder er jeg sikker på at dette er Heftyes sitt gamle stabbur. På utsmykningen rundt inngangsdøra står

det anno 1861, og dette er sannsynligvis byggeåret. Innredninga nede er noen bord og stoler, mens det oppe er faste sengebenker langs alle veggene. Innredninga ser ut til å være fra da stabburet var nytt. Trappa utendørs til andre etasje som vi ser på de gamle bildene, er tatt vekk. Det er nå en tilsvarende trapp inne.

Høsten 2018 kommer Karsten Alnæs sin biografi over Thomas Johannessen Heftye

Karsten Alnæs har skrevet en stor biografi over Sarabråtens berømte eier. Den kommer ut nå i høst. Østensjø historielag og Søndre Aker historielag samarbeider om et åpent møte

mandag 22. oktober på Nordstrandshuset der Karsten Alnæs kommer for å fortelle om Heftye. Det skal bli spennende å høre forfatteren og så lese boka. Thomas Heftye levde i en tid da det ble organisert arbeiderforeninger, i Norge spesielt knytta til Marcus Thranes navn. Rustad arbeiderforening ble stifta på Rustad i Østensjø i 1850, les om dette i artikkelen om Løvhøiden i dette bladet. Jeg vet ikke om kildene sier noe om Thomas Heftyes holdning til disse foreningene. Det blir rett og slett spennende å høre og lese det Karsten Alnæs har funnet ut både om dette spørsmålet og om Thomas Heftyes spennende biografi.

Sengebenker på loftet i stabburet fotografert i juli 2018. (foto: Knut Helge Midtbø).

Portalen over døra på stabburet fotografert i juli 2018. Øverst til venstre står det ANNO og til høyre 1861. (foto: Knut Helge Midtbø).

Bussrute 61C: Nedlagt før den ble startet

Av Roger Pihl

Bussen som aldri gikk

Bussrute 61C er en bussrute ingen har reist med fordi den ble nedlagt i god tid før den ble opprettet, og således er den en snodig del av samferdsels-historien i området.

Fortellingen begynner med De Blå Omnibusser, et busselskap som startet i 1923. En av rutene var nummer 67 som gikk fra Arbeidersamfunnets plass til Hellerud og Trosterud, senere også til Bøler. Det er sikkert

De Blå Omnibusser rute 67 til Bøler, fotografert på Helsefyr 1977. Foto: Johansson, Erik W. Oslo byarkiv

mange som fortsatt kan huske hvor skummelt det var å kjøre med blåbussen opp Fyrstikkbakken vintertids. De Blå Omnibusser hadde også en rute som het Teisen Ring som på et tidspunkt ble slått sammen med rute 67 og skapte rute 76, trolig en gang på 1960-tallet.

Så, som lyn fra klar himmel, den

1. april 2016 la Ruter ned 76-bussen gjennom Fjellhus, Teisen og Ulven og et boligområde med omkring tusen husstander mistet det eneste praktiske kollektivtilbudet de hadde. Mange trodde det var en (dårlig) aprilspøk. Det resulterte i en underskriftskampanje som på tolv minutter samlet over ett tusen underskrifter og der Fjellhus hageby vel arrangerte en «buss-for-buss-aksjon» der en

av Ruters busser (!) ble leid inn for å kjøre folk gratis til skole, t-bane og kjøpesenter. Saken fikk stor media-omtale, men Ruter lot seg ikke rikke. Kundebehandlingen, ansvarsfraskrivelsen og bortforklaringene minnet til tider mye om årsakene til passasjer-

streiken på Østensjøbanen i 1936 og i et forsøk på å sukre pillen lanserte Ruter bussrute 61C.

Denne ruten skulle fungere som en slags erstatning og planen var at den skulle ha Tveita som hub og være samkjørt med rutene 61A og 61B. Ruten skulle gå fra Tveita senter, ned Tvetenveien, opp Teisenveien,

inn Prost Hallings vei, bort Duggveien og deretter Rimveien før den svingte ut igjen i Teisenveien og tilbake til Tveita. Fødselen skulle vise seg å bli like trang som veiene, og selv ikke et keisersnitt kunne redde ruteplanleggerne fra fadesen. For det første viste alle kryssene seg å være for små, for skarpe og for trange til at det ville være mulig å tre en buss gjennom. Det var lettere å få kamelen gjennom nåløyet. Dessuten tålte ikke veidekket vekten av bussene, og en forsterkning ville heve høyden på veien slik at beboerne ikke lenger ville kunne få bilene sine inn eller ut av garasjene. Problemene sto mildt sagt i kø, men Ruter la likevel inn en bestilling på 61C til Unibuss som skulle betjene ruten fra garasjen på Rosenholm. Slik gikk det altså ikke.

Ruter ga etter for press fra beboerforeningene i området, bydelspolitikere og Miljø- og samferdselskomiteen på Rådhuset, og valgte å føre 76-bussen tilbake til sitt opprinnelige, nordgående løp med virkning fra 8. april 2018. Likevel levde 61C sitt eget liv en stakket stund både på trasekartet og rutetabellen, men noen jomfrutur fant aldri sted.

Oberst Peter Jacob Wilster fra Abildsø gård og familiens overløpere under Den store nordiske krig

Av Leif-Dan Birkemoe

Oberst Wilsters instruks til en speider i 1716: *"Du skal ri så langt som til de begynner å skyte. Ikke alle kuler treffer"*.

I 2016 var det 300 år siden Karl XIIIs felttog mot Christiania. Invasjonen ble minnet med lokale arrangementer, utstillinger og publikasjoner i de områder som ble berørt. Feltoget fant sted under Den store nordiske krig (1700-1720) og har en storpolitisk ramme med mange land involvert. Abildsø gård var under krigen eid av en offiser sentralt plassert i forsvaret av Norge. Han satte varige spor etter seg fra denne periode i vår militærhistorie.

Den store nordiske krig 1700-1720 omfattet et landområde forskjellig fra det vi i dag vanligvis forbinder med Norden. Det skyldes i stor grad Sverige som gjennom erobringer ble et stormaktveldet med landområder på begge sider av Østersjøen. For Danmark-Norge var tapene av tidligere besittelsene et tungt slag som kongemakten ønsket å hevne. Heller ikke Russland og Polen kunne akseptere landavståelsene. Ufredstidene for Norge begynte egentlig ikke før i 1709 da Danmark erklærte krig mot Sverige. Krigen er også kalt Elleveårskrigen fordi den brøt ut i 1709 og varte til 1720.

Bakås skanse ved Ellingsrud

En av de som har bidratt til oppklaring om feltoget mot Christiania i 1716, spesielt omstendighetene rundt angrepet på Bakås skanse ved Ellingsrud der Karl XII måtte endre sine planer, var Kjeld Magnussen (1924-2016), sivilarkitekt og tidligere byantikvar i Oslo. Han bodde i Jøranstien ved Østensjø gård og kjente godt til de historiske forsvarsanleggene i Norge som fikk avgjørende betydning for utfallet av krigen. I Rundt vannet nr.14, september 2016, i artikkelen «Karl XIIIs hule» – og eierne av Østensjø gård, ble angrepet på Bakås skanse behandlet. Utstillinger og publikasjoner ved markeringen av 300-år for feltoget til Karl XII i 1716 aktualiserte har nok en gang historien, og da særlig for vår lokale interesse om Wilsterfamilien på Abildsø gård.

Omfattende utbygging av festningsanlegg

I annen halvdel av 1600-årene ble det satt i gang omfattende utbygging av festningsanlegg i Norge. Det krevde store investeringer som kanskje bare kan sammenlignes med oljeinves-

Oberst Peter Jacob Wilster.

Peter Jacob Wilster.

Kilde: Fredrikstad bys historie. Bind I. Kjøpstad og festningsby 1567-1767, side 297. General W. Løvendal har gitt han følgende karakteristik: «han er snurrig og giver en mer at bestille med sin vigtighet enn 3 andre oberster, men han har sine gode egenskaper, og sitt artilleri holder han i god orden».

teringene i Nordsjøen, slik Kjeld Magnussen skrev i Sothøna nr. 9 i desember 1994. Det trengtes ekspertise til å mestre disse store arbeidsoppgavene, og i 1650-årene kommer de første ingeniør-offiserer til Norge. Det er utlendinger utdannet ved Europas beste læresteder. De har sin

praksis fra bygging og erobring av festningsverk i Frankrike, Tyskland og Nederlandene, der teoriene i den militære byggekunst utprøves i ustanselig ufred.

I 1684 opprettes den Norske Fortifications Etat som tar hånd

plikter og forskjellige oppgaver brakte dem så å si over hele landet. De ble begge oberster og satte varige spor etter seg i vår militærhistorie, både som bygningskyndige og som uredde feltoffiserer. I det følgende skal vi belyse hendelsene rundt den første av disse offiserene, oberst

Peter Jacob Wilster, eier av Abildsø gård fra 1689 til 1719.

Peter Jacob Wilster

Peter Jacob Wilster (1661-1727) født i Tyskland, var sønn av oberstløytnant og felttøymester (øverstbefalende for artilleriet) Johan Jacob Wilster fra Holsten. Via den danske hær kom

Peter Jacob Wilster til Norge som ingeniørkaptein 18. november 1684 og var med fra starten i den Norske Fortifications Etat. Allerede 29. desember 1684 giftet han seg med en datter av zahlkommissarius og proviantforvalter i Drammen Dominicus Braunmann, Marie Sophie (1662-1744). I 1689 kjøpte Wilster både Abildsø (inklusive Haslefet) og Langerud gård av major ved Akershus nasjonale infanteriregiment og sjef for Sandsværske kompani, Paul

Mathiesen (ca. 1650-1704) og hustru Lisbeth Sophie Grüner (1663-1689).

Egenrådlig og vrang

Peter Jacob Wilster hadde tilsyn med festningsarbeidene i store deler av landet, bl.a. Trondheim og Kongsvinger og var fra 1712 til 1716 kommandant i Fredrikstad. Flere kilder viser at han var ganske egenrådlig og vrang, noe som førte både til arrestasjoner og avskjed i nåde fra sin konge. Han ble stilt for krigsrett i 1718 «for hans sælsomme Konduite og deraf følgende Soupçon» (mistanke). Han ble frikjent av kongen, kommandant i Glückstadt (ved Elben i Schleswig-Holstein), men også her fikk han reprimander. Da intet hjalp fikk han avskjed i 1720 for han hadde vist seg å være «kontrær i Efterlevelsen av vore givne Ordre, havde brouilleret sig med Civile og militære og gjort Indgreb i vore Befalinger». De siste år bodde han i Hamburg og døde i 1725. General W. Løvendal gir følgende karakteristikk av ham: «han er snurrig og giver en mer at bestille med sin Vigtighet enn 3 andre Oberster, men han har sine gode Egenskaber, og sitt Artilleri holder han i god Orden». Peter Jacob Wilster solgte i 1719 Abildsø gård til sin yngre kollega Michael Sundt (1679-1753). (Artikkelserien «Karnappmannen» av Erik Henning Edvardsen i Sothøna, nr. 24 2002, Svensk angrep –

Stensrud skanse. Utsnitt av Accurate Carte fra Svensk angrep – norsk forsvar- Christiania 1716. Ivar Bu- Jan Lillejord- Kjeld Th. Magnussen, side 40. Abildsø gård er tydelig angitt, faktisk med flere bygninger.

om forswarets byggearbeid i krig og fred. Etaten er ikke så stor i antall, men den er mektig i autoritet og rekrutteres blant de beste offiserer, skriver Kjeld Magnussen som var tilknyttet Nasjonale Festningsverk og ble regnet som Norges fremste festningsekspert. To av disse ingeniøroffiserer fra fortifikasjonsetaten eide Abildsø gård sammenhengende fra 1689 til 1744. Begge bodde i årevis på gården, selv om deres militære

Norsk forsvar, Christiania 1716
*Svensk angrep – norsk forsvar-
 Christiania 1716. Ivar Bu- Jan
 Lillejord - Kjeld Th. Magnussen*
 2011, Dansk biografisk Lexikon
 og *Carl Johan Anker*.
 Biografiske data om 330 norske,
 norskfødte eller for nogen tid i
 den norske armé ansatte
 generalspersoner 1628-
 1885. Kristiania 1885, s.
 284).

Forsvarsanlegg og befestninger omkring Christiania

I 2004 holdt Kjeld
 Magnussen foredrag i
 Søndre Aker Historielag
 om *«Forsvarsanlegg og
 befestninger omkring
 Christiania»* fra tiden
 rundt Den store nordiske
 krig.

Landforsvaret på 1700-
 tallet var basert på de store
 festningene i Sør-Norge.
 Støttepunkter for armeen
 var skanser inne mellom
 festningene. Hannibal-
 feiden var starten på
 skansene i 1644, da det
 gikk ut ordre fra
 København om å sperre
 alle grenseoverganger fra
 Sverige. Man lagde for-
 hugninger, felte trær og
 bygget forskansninger. De
 var ikke så effektive sperrer,
 men ga beskyttelse mot de
 våpen man hadde den gangen. I
 1716-felttoget til Karl XII ble en
 speider sendt ut med følgende

ordre: *«Du skal ri så langt som
 til de begynner å skyte. Ikke alle
 kuler treffer»*, var oberst
 Wilsters instruks til speideren.

Skansene er i stor grad blitt
 borte i løpet av historiens gang
 og er ofte vanskelig å finne igjen
 i terrenget. Det var i alt syv
 skanser som beskyttet

Østensjøområdet.

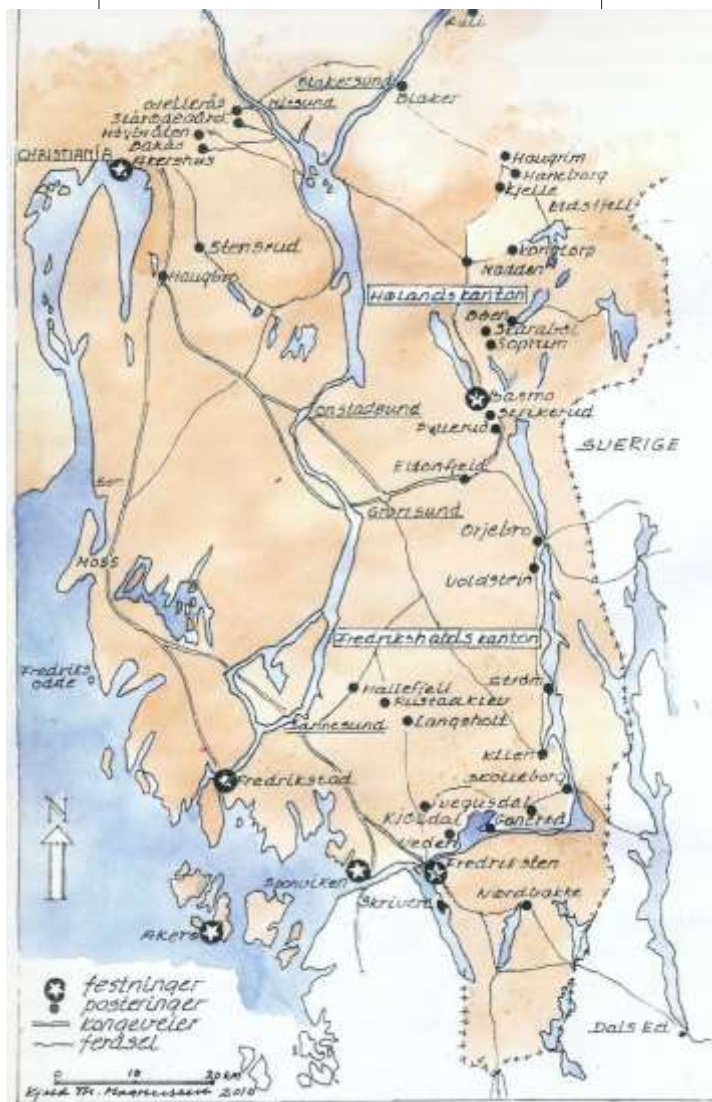
Accurate Carte funnet i København

Eksistensen av kart over
 skansene fra den tid de ble
 anlagt har lenge vært kjent,
 fortalte Kjeld Magnussen. Men
 hvor kunne de være? Noen år
 etter foredraget ble Kjeld

Magnussen, Jan
 Lillejord og Ivar Bu som
 fra Byantikvaren i Oslo
 (den gang Hans Jacob
 Hansteen) var gitt støtte
 til å klarlegge detaljene
 rundt forsvarsverkene
 på Bakås, møtt med
 velvilje i København.
 Det viste seg at kartet
 befant seg i Hennes
 Majestets Dronningens
 Håndbibliotek på
 Amalienborg slott. De
 fikk lov til å avfoto-
 grafere kartet som
 benevnes *Accurate
 Carte*. Kartet med
 utsnitt av skansene er
 gjengitt i det hefte de tre
 forfatterne daterte
 februar 2011 under
 tittelen *Svensk angrep –
 norsk forsvar.
 Christiania 1716*.

Stensrud skanse

Kartet med Stensrud
 postering - *Postirung
 von Stensrud bey Langen. 1
 meil von Christiania* - viser at
 det er vinterveien fra Enebakk
 som er inntegnet. *Weg von
 Christiania über Langen nach*

*Viktigste befestninger og hovedveifar
 Kartskisse: Kjeld Th. Magnussen 2010*

Christiania, hvorav to lå sør for
 byen, Haugbro og Stensrud.
 Skansene lå ved hovedveiene
 inn til byen. Stensrud skanse er
 av særlig interesse for

Norske dragoner fyrer løs med munnladningsgevær på Bakås skanse 29. mai 2005 i anledning rehabiliteringen av skansene. Skansene ble fredet 26. mai 2014. På dagen 300 år etter angrepet, 14. mars 2016, var det et tilsvarende arrangement som i 2005. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Basmo, står det skrevet på kartet. Basmo festning lå i Rødnes og ble nedlagt i 1745. Den eneste gården som er tydelig avmerket mellom Stensrud skanse og Christiania er Abildsø, kanskje ikke så underlig når Peter Jacob Wilster var ansvarlig for forsvarsverkene. Også andre kart fra den tiden har Abildsø avmerket. Obersten som var tysk av fødsel hadde trolig god kontakt med karttegnerne. Det militære språket var tysk og tegnerne hadde dårlige kunnskaper i norsk. Den tids karttegnere hadde store problemer med avstander og innbyrdes størrelsesforhold. Slike kart må tolkes med tålmodighet, understreker forfatterne. Det fremgår klart ved å studere *Accurate Carte* som dekker

kjente navn og avstander.

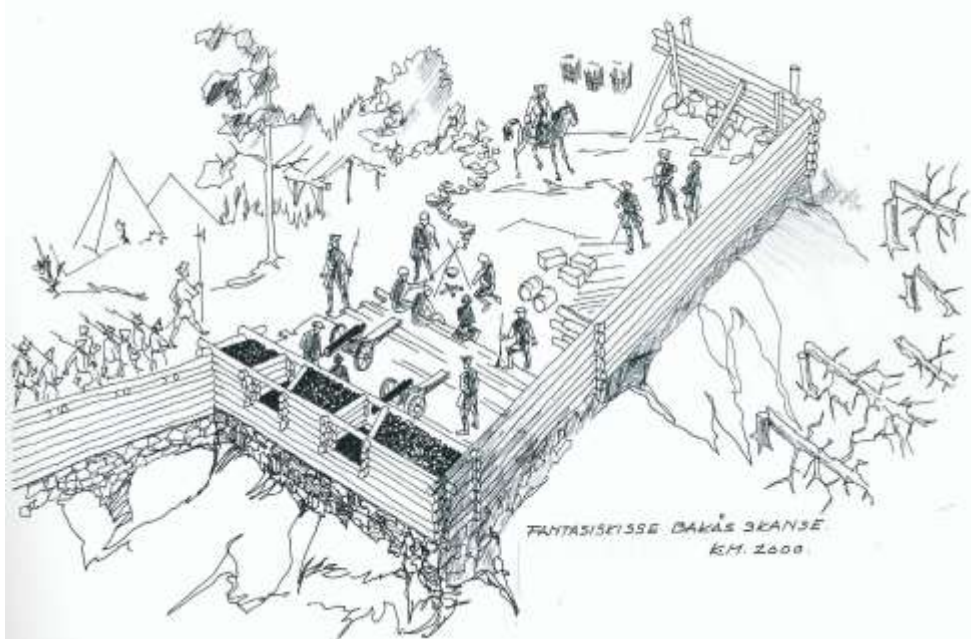
Den vestre vinterveien

Reidar Fønnebø (1920-2010) har i sin bok *Oldtidsveger, slep og kongeveger*, Orion Forlag 2004 en god beskrivelse av denne

vinterveien som han kalte «Den vestre vinterveien i Østmarka». Fra Bryn over Alna opp til Østensjøvannet frem til Smedbergbekken ved brenneriruinene med Abildsø gård i vest, over til Langemåsan eller Abildsømyra med Bjørnsenskogen (ved dagens E6), videre øst for Mortensrud og Klemetsrud nær Kjærnsli og over Store Stensrud. Veien gikk ikke over Stensrudtjernet, men langs strandkanten på østsiden, videre over Lille Stensrud.

Herfra tok veien en mer sørlig retning på vestsiden av Sagtjernet og østenfor Siggerud. Den passerte Siggerudsaga over Bekken fra Bråtetjernet og så den gamle ferdselsleden utover Langen, det lange vassdraget helt ut mot Enebakk-områdene.

Kjeld Magnussen uttalte under foredraget at forhugningene fant sted sør for Stensrud gård.

Bakås skanse - fantasiskisse

Illustrasjon: Kjeld Magnussen 2000

Hvor posteringen nøyaktig lå er vanskelig å bestemme. Sannsynligvis lå den litt den opp på kollen før broen ved Sværsvann.

Skansen på Stensrud var en effektiv barrikade som stoppet angriperne i å velge denne veien mot Christiania. Wilster var nok klar over denne vinterveiens strategiske betydning som gikk rett utenfor stuedøra på Abildsø. Bekreftelse på skansens eksistens får vi fra en rettsprotokoll. På Akerstinget den 23. oktober 1716 søkte Christian Stensrud om 40 Rdl i erstatning for skogen som var hugget til «Herrebraater», altså trær som

sperret adkomsten. De pengekrav som han og hans naboer la frem i retten skyldes fremferden til både fienden og egne militærstyrker. Christian Stensrud bodde i 1716 på Store Stensrud (Gnr.173), ifølge Henning Sollids bok *Akersgårder*. Det er ellers ingen rapporter om kamphandlinger sør for byen.

Om Wilster var spesielt interessert i vinterveier vites ikke. Men i 1713 kjøpte han Lambertseter gård fra boet til avdøde biskop Munch, solgte gården noen måneder senere, men beholdt Langemosen som nå delvis ligger under E6.

Uansett fikk Wilster en fin slåtteeng samtidig som grensetvisten med naboen ble løst. Senere ble Langemosen benevnt Abildsømosen eller bare Måsan. (Sothøna nr. 24 og Erik Opsahl og Ivar Sekne: *Fra bønder til blokker. Historien om Lambertseter - Norges første drabantby*).

Familiens overløpere

Oberst Peter Jacob Wilster var en dyktig, men som vi har påpekt, egenrådig militær. Om familiens syv sønner fortelles det at flere gjorde en strålende militær karriere. Fra kildene får

Peter Jacob Wiltser var oberst for artilleriet fra 1712. Denne 1 pounds kanonen hadde en rekkevidde på 1800 meter, veide 110 kg og ble trukket av to hester etter hverandre. Bildet er tatt 27. august 2016 under et «angrep» på Linderud gård. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Kongsvinger festning. Oberst Peter Jacob Wilster var sjef for Kongsvingers artillerikompani i 1698. I tiden som inspektør over festningsarbeidet var han her også på besøk. Glomma flyter rolig og dannet en tydelig barrikade mot øst som ble ytterligere forsterket da festningen ble opprettet i 1682. Foto: Leif-Dan Birkemoe, 8. august 1957.

vi også innblikk i vanskelige forhold for en far med utpreget nasjonalt sinnelag, i alle fall i kongens tjeneste. Ikke alt kan ha vært strålende. Det stridbare kombinert med eventyrlyst ser ut til å ha vært et trekk blant flere i familien.

Peter Wilsters bror Daniel Wilster avanserte til sjef for den norske flåte i Nordsjøen. Etter å ha begått en forsømmelse i kongens tjeneste, noe som er svært farlig i et eneveldig styre, mistet han sin stilling som schoutbynacht dvs. kontre-admiral i 1712. Petter Wessel Tordenskjold (den gang løytnant) var en av de som kritiserte Wilster, til tross for at det var hans sjef. Daniel Wilsters svar på denne behandling var at han gikk over til fienden.

Daniel Jakob Wilster deltok i 1715 i slaget ved Jasmund (på den nordøstlige del av øya Rügen) der han kjempet tappert mot danske flåtestyrker, felte

viseadmiral Just Juel og mistet selv et bein. Til belønning ble han forfremmet til viseadmiral.

Daniel Jakob Wilster var en for urolig karakter til å finne seg til rette samme sted, snart vakte han misnøye i Sverige og forlot landet og fikk ansettelse i Russ-

land ved den nyopprettede flåte. Den gang Sveriges fiende, men alliert med Danmark-Norge. I 1721 var han russisk viseadmiral og medlem av admiralitetskollegiet. Etter Peter den stores død i 1725 var Wilster en av de mest fremstående medlemmer av kollegiet, ridder av St. Andreas-ordenen og nøt stor aktelse. I 1727 ble han utnevnt til sjef for marineakademiet og i 1729 for marinebasen Kronstadt. Men så fikk han reprimande for sin oppførsel mot den dansk-russiske admiral Siewertz og året etter avskjed fra sin stilling på Kronstadt og ble forflyttet til St. Petersburg. Også der fornektet hans halsstarrighet seg ikke, ble stilt for krigsrett, men innen dommen var falt døde han i 1732. (Dansk biografisk Lexikon).

Eventyrere til Russland

I boka *Sjøormens Vel* av Ladislav Reznicek, E.A.C. Eikenes Forlag, Stavanger 1995,

siteres en samtale mellom tsar Peter og hans admiral Nils Olsen fra Stavanger (1655-1717) alias Cornelius Cruys. Der fremgår det at tsar Peter I avsendte sitt hilsningsbudskap til kongen av Madagaskar 9. november 1723. En fregatt under kaptein Vilsters (Daniel Jakob Wilsters) kommando ble sendt av sted med brevet og instruks om å seile «gjennom Det danske Sundet og utenom Skottland og Irland...». Men skipet havarerte kort tid etter avreisen. Tsaren lot seg likevel ikke i første omgang avskrekke av dette, og han forberedte seg på å sende avgårde en ny ekspedisjon i januar 1724. Det kom imidlertid ikke lenger enn til planene. Således viste tsaren interesse for å leie noen eventyrere som tilbød ham sin tjeneste med et skip fra Sverige, men de svenske myndighetene nedla bestemt forbud mot dette.

Daniel Jakob Wilster må derfor nettopp ha vært en eventyrer med karriere langt ut over det militærfaglige. Og som trakk andre i familien etter seg.

Dominikus Wilster – den største forræder?

I 1715 deserterte stykkjunker (høyeste underoffisersgrad i artilleriet) Dominikus Wilster (1690-1720) sønn av Peter Jacob Wilster og brorsønn til den tidligere overløper, kontre-admiral Daniel Jakob Wilster (1664-1732), bror til Peter Jacob Wilster. (Dansk biografisk

lexikon).

Karl XII ankom Stralsund (svensk garnisonsby) i november 1715 etter sitt lange ritt fra det daværende Ottomanske riket (Tyrkia), dit han trakk seg tilbake etter nederlaget i slaget mot tsar Peter den store i Poltava i 1709. Først julaften 1715 satte han foten på svensk jord etter 15 års fravær. Hva var hans neste trekk? Kongen hadde trolig behov for gode råd. Og det fikk han av en norsk offiser! Flere kilder forteller at ideen til det svenske felttoget i Norge i 1716 kan ha blitt unnfanget i byen Stralsund ved Østersjøen i løpet av 1715.

I heftet *Svensk angrep- norsk forsvar. Christiania 1716* kan vi lese: Den unge overløper Dominikus Wilster ville til Stralsund, men lyktes ikke på grunn av den svensk-tyske beleiringen. Derimot kom han i kontakt med arveprins Fredrik av Hessen-Kassel (1676-1751) som var gift med kong Karl XIIIs yngste søster Ulrike Eleonora. Her fremførte Dominikus Wilster sin strategi om at han kunne bidra med viktige opplysninger om det norske forsvaret. Arveprinsen (konge av Sverige fra 1720) og Dominikus Wilster innledet et samarbeid om planlegging av et mulig felttog mot Norge.

Studien ble så godt mottatt av arveprinsen at angrepsplanen om enn i noe modifisert utgave

ble sendt svenskekongen den 9. desember i 1715. Karl XII var på det tidspunkt opptatt med et angrep mot Sjælland og København. Da dette angrepet måtte oppgis i desember på grunn av værforholdene, fanget kongen umiddelbart interesse for Dominikus Wilsters forslag.

Arveprinsen ble derfor i januar måned sendt til Gøteborg for å gjøre de nødvendige forberedelser til et snarlig felttog, denne

Fredrik IV (1671-1730), dansk-norsk konge fra 1699. Foto: Leif-Dan Birkemoe 03.07.2016 på Akershus festning.

gang mot Norge. Forutsetningen for et angrep mot Norge var at det måtte skje på en tid av året hvor det enda var vinter i landet.

Dominikus Wilster kjente godt til det norske forsvar, det må være hevet over tvil. Festningsverk i Norge og rundt

Christiania hadde han trolig detaljkunnskap om fra sin far, egen oppvekst og militær tjenestetid. Stensrud skanse og vinterveien forbi Abildsø og over Østensjøvannet var steder han kjente godt. Ingen tvil om at han hadde viktige opplysninger om det norske forsvaret.

Dominicus Wilster, heter det, forsvant deretter ut av historien og døde i 1720.

Andre kilder trekker noe av det Dominicus Wilster fortalte svenskene i tvil fordi han skal ha oppgitt feil styrkeforhold i Norge. På den annen side var både høyere og lavere offiserer ofte en brikke i et større spill, gjerne da i politisk sammenheng, også med tanke på egen posisjon. Dessuten var de allierte i krigen mot Sverige langt fra samstemte og kunne være direkte motparter slik Fredrik IV og tsar Peter gjennomførte avtaler de var blitt enige om. Det var grunnleggende mistillit mellom de to allierte. Ville Russland på lengre sikt bli en større trussel enn Sverige?

På utstillingen *Akershus beleiring 1716* som i 2016 ble vist i besøkssenteret på Akershus festning kan det ikke lenger herske tvil om den norske overløperens (Dominicus Wilster) hjelp til fienden:

«Allerede tidlig i 1715 hadde svenskene fått etterretninger om lokale norske forhold gjennom

På Skapernort («det skarpe hjørnet»), Akershus festning, står det to meget gamle 24 punds kanoner fra 1570 med Christian IVs monogram. Her sto de under Karl XIIIs beleiring i 1716 da oberst Peter Jacob Wilster var ansvarlig for artilleriet.

Foto: L-D Birkemoe, 3.7.2016.

en overløper, artilleriløytnant Wilster. Offiseren hadde tjenestegjort ved flere norske festninger og satt med viktig informasjon. Wilster hadde rådet svenskene til å angripe Norge på vinterstid og ga dem råd om hvordan man best mulig burde disponere en angrepsstyrke».

Akershus festning under beleiring

I snaut 40 dager var Akershus festning beleiret. Svenskene hadde ikke beleiringskanoner med seg, de sto igjen i Gøteborg, kun mindre kanoner som ikke var sterke nok til å bryte gjennom. I tidsskriftet til Selskapet til Oslo byes vel, St. Halvard nr. 2 2016, gjengis to brev til kong Fredrik IV, det siste datert 23. april 1716. Brevet tar bl.a. opp kvaliteten på kanoner og krutt: «For øvrig vil

jeg ikke unnlate å underrette Deres Majestet om at mange av våre bomber ikke holder mål. Det er svært få som eksploderer. I det øyeblikk de skytes ut av morteren, brenner tenderen godt, men når bomben eller granaten faller, slukker

tenderen. Jeg har spurt artillerimajor Meyer om årsaken, men det eneste han vet er at oberst Wilster har fått laget dem for feltartilleriet. Jeg har undersøkt et par av dem for å se om kruttet var i orden. Kruttet var som det skulle være, og feilen må ligge i tenderen. Ikke engang kanonene som er levert fra Larvik er å stole på. De skal så vidt jeg vet være prøveskutt to ganger. Siden min forrige rapport har

enda en av kanonene eksplodert. To personer ble skadet og en artillerikonstabel ble drept».

Fredrikstad festning

Oberst Peter Jacob Wilster var på Fredrikstad festning som kommandant i beleiringsdagene, men som artillerist og ingeniøroffiser for festningsverkene var han også med-ansvarlig for krigsmateriellet på Akershus festning. Men det var som kommandant på Fredrikstad festning at han gjorde seg bemerket.

Noe forsøk på å angripe Fredrikstad ble ikke gjort, og svenskene fortsatte videre nordover allerede 15. mars. På Moss ble det lagt igjen en styrke som skulle bevokte depotet der. Da Wilster fikk underretning om dette, sendte han av sted en del fotfolk og ryttere som tok seg fram dels sjøveien og dels landeveien og overrasket svenskene på Moss. Mange ble tatt til fange, og forrådene ble ført til Fredrikstad.

Fredrikstad festning var også en by med sivile. Oberst Peter Jacob Wilster var kommandant på festningen fra 1712-1716. Som festningsby hadde Wiltser også mye å gjøre med sivilbefolkningen og fikk mange klager. Han ble derfor regnet som en umulig kommandant. Tegning Kjeld Magnussen.

Peter Jacob Wilster var *en umulig kommandant* forteller historien. Han kom til byen høsten 1712 etter den store brannen, på en tid da innbyggerne i høy grad trengte hjelp og forståelse. I stedet fikk de en kommandant som mer enn noen av hans forgjengere neglisjerte de sivile interesser. I 1713 strømmet klagen inn over hans overgrep. Det nyttet ikke å stevne kommandanten for retten, for han møtte ikke. Han anerkjente ingen annen som sin øvrighet enn kongen. Når Wilster forlot stillingen som kommandant på Fredrikstad festning den første mai 1716, dvs. før Karl XII hadde trukket seg ut av Norge, så skyldes det at han kom i et uheldig lys fordi hans bror og hans sønn hadde gått over til svenskene. Den offisielle fratredelse er oppgitt til 20.11.1716.

Når Wilster forlot festningen var

det ikke som følge av innbyggernes mange klager. Men det må innrømmes at festningen hadde tapt en dyktig kommandant som hadde utrettet adskillig for å sette den i forsvarlig stand, heter det i Fredrikstad bys historie.

Karl XII (1682-1718) etter maleri i Åre kirke.

Foto: Leif-Dan Birkemoe, 26.05.2016.

Jobben som inspektør i den norske fortifikasjonsetat over alt felt- og festningsartilleri i Norge beholdt han til utgangen av 1717. I tillegg måtte han sikkert ta seg av Abildsø gård som han solgte i 1719.

Oberst Wilsters retrett

Det vi vet om oberst Peter Jacob Wilster og hans familie tyder på at forholdene ikke alltid kan ha vært preget av enighet. Temperamentet til gårdeieren var ikke greit, egenrådig og vrang som han kunne være. Overløperne kan neppe ha bygget opp samholdet i familien. For obersten ble belastningen så stor ved familiens to forrædere at han trakk seg som kommandant på Fredrikstad festning, solgte Abildsø gård og forlot landet.

Kilder/litteratur:

Svensk angrep – norsk forsvar- Christiania 1716. Ivar Bu- Jan Lillejord- Kjeld Th. Magnussen: Boka datert i februar 2011.

Foreløpig rapport om Skansene på Bakås. Historikk 1716 og undersøkelser 1999-2000. Ivar Bu, Jan Lillejord, Kjeld Magnussen. Oslo 2000.

Fredrikstad Bys historie. Bind I. Kjøpstad og festningsby 1567-1767. Martin Dehli. Utgitt av Fredrikstad kommune 1960.

Kongsvinger festnings historie.

Vakten ved Vinger – Kongsvinger festning 1682-1807. Per Erik Rastad. Utgitt ved hovedkomiteen for Kongsvinger festnings 300-års jubileum 1992.

Utstilling på Akershus festning i 2016: 1716 Beleiringen.

Beleiringen av Akershus festning 1716. Harald Moberg, konservator for Akershus slott og festning fra 1988 til 2015 i St. Hallvard nr. 2 2016.

Utstilling om Peter Wessel Tordenskjold på Karljohansvern, Marinemuseet i Horten 2016.

Det Norske Geworbne Regiments

Leib Compagnie 1708 leir og oppvisning på Linderud gård 27. august 2016.

Ved Karl XII's død. Fredrikstens beleiring i 1718 – myter og fakta. Kjeld Th. Magnussen. Valdisholm forlag 2007.

Oldtidsveger, slep og kongeveger i Oslo og på Østlandet. Reidar Fønnebo. Pax forlag, Oslo 2004.

Notater fra foredrag av Kjeld Magnussen i Søndre Aker Historielag 22.01.2004 om «Forsvarsanlegg og befestninger omkring Christiania» fra tiden rundt

Den store nordiske krig.

Kilder forts....

Nordens Løve – Karl 12. i Norge. Alf E. Bjerke. Aschehoug, Oslo 1992.

Akershus – Festning, mennesker og begivenheter gjennom 700 år.

Christian R. Kaldager.

Universitetsforlaget, Oslo 1993

Akershus – Vårt riksklenodium 700 år. Stephan Tschudi-Madsen og Harald Moberg. Aschehoug, Oslo 1999

Oslo bys historie - Byen ved festningen, bind 2. Cappelen, Oslo 1992

Oslo Byleksikon. Kunnskapsforlaget. Oslo 2000

Aschehous Norges Historie, bind 6 Krig og fred. Oslo 1996.

Sothøna nr. 9 1994:

Ingeniøroffiserene på Abildsø. Kjeld

Magnussen

Sothøna nr. 11, 1995 og nr. 12 1996:

Vinter- og sommerveien gjennom Østmarka. Reidar Fønnebø.

Sothøna nr. 20 2000 – nr. 39 2010.

Artikkelserien «Karnappmannen».

Erik Henning Edvardsen.

Akersgårder. Hovedbølenes

eierrekker. Henning Sollid. Akers

Sognesleskap. Oslo 1947.

Peter Tordenskiold, historisk roman af P.P. (Theodor Rumohr), A.

Christiansens Forlag, København 1905.

Carl Johan Anker: Biografiske data

om 330 norske, norskfødte eller for nogen tid i den norske armé ansatte

generalspersoner 1628-1885.

Kristiania 1885, s. 284.

Christian Gierløff: Tordenskiold. F.

Bruns bokhandels forlag. Trondheim

1941.

Benny Kloth-Jørgensen:

Tordenskiold på eventyr. Forlaget Læsehesten, København 2014.

Sjørmens Vel av Ladislav Reznicek,

E.A.C. Eikenes Forlag, Stavanger

1995

Tordenskiold. En biografi om

eventyreren og sjøhelten. Dan H.

Andersen. Spartacus forlag 2006.

Det gamle Christiania 1624-1814.

Ludvig Daae. Cappelens Forlag 1871

Denne artikkel er en litt justert

versjon av artikkelen med samme

tema som sto i Sothøna nr. 52, 2016:

Den store nordiske krig – oberst

Peter Jacob Wilster fra Abildsø gård

og familiens overløpere av Leif-Dan

Birkemo. .

Peter Jacob Wilster:

Foto: lokalhistoriewiki.no

Født 1661 - Fyrverker 8.1.1676.

Stykkjunker og ansatt ved fyrverkerkammeret i København 24.8.1677.

Stykkkløytnant i Glückstadt 1680.

Kom til Norge som ingeniørkaptein fra 18.11.1684.

Kjøpte Abildsø gård i 1689.

Stykkmajor og sjef for Trondheims artillerikompani 4.4.1693.

Sjef for Kongsvingers artillerikompani 15.2.1698.

Oberstløytnant av infanteriet 10.4.1700.

Inspektør over festningsarbeidet i Norge og over artilleriet i de opplandske festninger, Trondheim iberegnet, 5.2.1701.

Generalkvartermester og sjef for den norske fortifikasjonsetat 1701-1710.

Oberst av infanteriet 18.6.1704.

Inspektør over festningsarbeidet i

Fredrikshald, Sponviken, Akershus, Basmo, Kongsvinger, Christiansfjell og Trondheim 19.9.1707-10.12.1710. Samtidig inspektør over alt felt- og festningsartilleri i Norge 11.11.1707 – 10.12.1717.

Sjef for feltartilleriet 1709.

Generalmajor av infanteriet og oberst av artilleriet 8.9.1712.

Kommandant i Fredrikstad 8.9.1712-20.11.1716.

Solgte Abildsø gård i 1719.

Kommandant i Glückstadt 10.4.1719. Avskjed 21.10.1720.

Død 2.4.1727.

Kilde: Kongsvinger festnings historie og Carl Johan Anker: Biografiske data om 330 norske, norskfødte eller for nogen tid i den norske armé ansatte generalspersoner 1628-1885. Kristiania 1885, s. 284.

Spillet om Sarabråten i september

Av Even Saugstad

Lørdag 15. og søndag 16. september kan du få Sarabråtens historie fortalt på en munter, levende og musikalsk måte, da settes nok en gang «Spillet om Sarabråten» opp på tunet der det en gang så fasjonable utfartsstedet i Østmarka lå.

Spillet er skrevet av Sigurd Senje (1919 - 1993) og ble første gang satt opp i 1976. Siden har det blitt vist en rekke ganger, og det har hele tiden vært lokale krefter som har stått for arrangementet. Det er Østensjø Kunstforening som står som arrangør. Gode og

viktige støttespillere har de siste årene vært Østensjø historielag og Østmarkas Venner med god økonomisk støtte fra Bydel Østensjø. Østensjø barne- og ungdomsteater er også viktig samarbeidspartner som her får vise fram sine unge talenter.

Fra oppsetningen i 2015; Karoline og Bjørnstjerne Bjørnson ankommer Sarabråten på standsmessig vis. (Foto: Steinar Saghaug)

Lørdagens forestilling begynner kl. 15.00, mens søndagens forestilling begynner kl. 13.00. Billettprisene er kr. 200,- (150,- for pensjonister og 100,- for barn) og billetter kjøpes på stedet (husk

kontanter). Det blir også salg av kaffe og kaker.

Søndag arrangerer Sarabråtens venner en guidet tur i Sarabråten -/Hauktjernområdet med

historisk informasjon blant annet ved vannbassenget, Speiderbautaen og Hauktjernskløftene. Turen starter fra Sarabråten kl. 11.15.

Mysteriet Løvhøiden

Et portrett av en husmannsplass og menneskene som bodde der.

Tekst og foto: Søstene Pihl, de yngre (Sara Linea og Katja Johanne)

Preludium

Regnet slo mot ruta en sen høstkveld i 2016. Katja laget en kopp te med sweet chili, tente lys i lykta i vinduskarmen og surret favorittpleddet godt rundt seg. Hun hadde lånt boka Bøler er stedet fra våre foreldre. Lokalhistorie er vår favoritt-hobby. Noen ganger dukker det opp overraskelser på steder vi trodde vi kjente ut og inn.

Det gjorde det også denne kvelden. I et kapittel som heter Våre gamle gårder og plasser av Amund Kveim, leste Katja følgende avsnitt:

Løvhøiden, eller Løvhaug, som den også har vært kalt, ligger noen hundre meter nordøst for Myrvold. Her bodde i 1865 husmannen Holm Hansen med familie. Det kan ikke ha vært mye jord her, men det var nok til at de kunne ha en ku, sette litt potet, og så litt korn. Her bodde i tillegg Ole Hansen fra Solør med sin familie. Ti år senere er plassen overtatt av svensken Johannes Andreassen, i 1891 August Olai Kristiansen, og ved århundreskiftet, Martin Hansen, som ikke må forveksles med husmannen med samme navn

på naboplassen Holtet. Løvhøiden ble ikke skilt ut som eget bruk før i 1921.

Hjertet gjorde et hopp og tok salto med skru. En husmannsplass hun ikke hadde hørt om? En plass som skulle ha ligget like om hjørnet?

Løvhøiden (vi velger å skrive det på gamlemåten) fanget ikke bare oppmerksomheten, men den la også beslag på fantasien. Den ga oss ikke ro. Den hvisket til oss i nattermørket. Den ropte til oss over rushtrafikken. Vi bestemte oss for å finne ut alt vi kunne om plassen. Om vi hadde visst hva vi ga oss i kast med,

hadde vi kanskje tenkt oss om. Sammen lette vi etter kart. Sammen tilbrakte vi time etter time, dag etter dag, uke etter uke, for å finne innføringer i gamle folketellinger og kirkebøker. Vi kontaktet arkivarer, forfattere, gravlundssjefer og lokalhistorikere ikke bare en gang, men mange ganger, hver gang med en ny innfallsvinkel, et nytt håp. Og for hvert svar vi fant, dukket det opp ti nye spørsmål.

En plass under Østensjø

Løvhøiden var plass under nordre Østensjø, en staselig middelaldergård ved vakre

Nordre Østensjø til venstre, søndre Østensjø til høyre. Bildet er fra 1910-20.
Foto: Østensjø lokalhistoriske bilder.

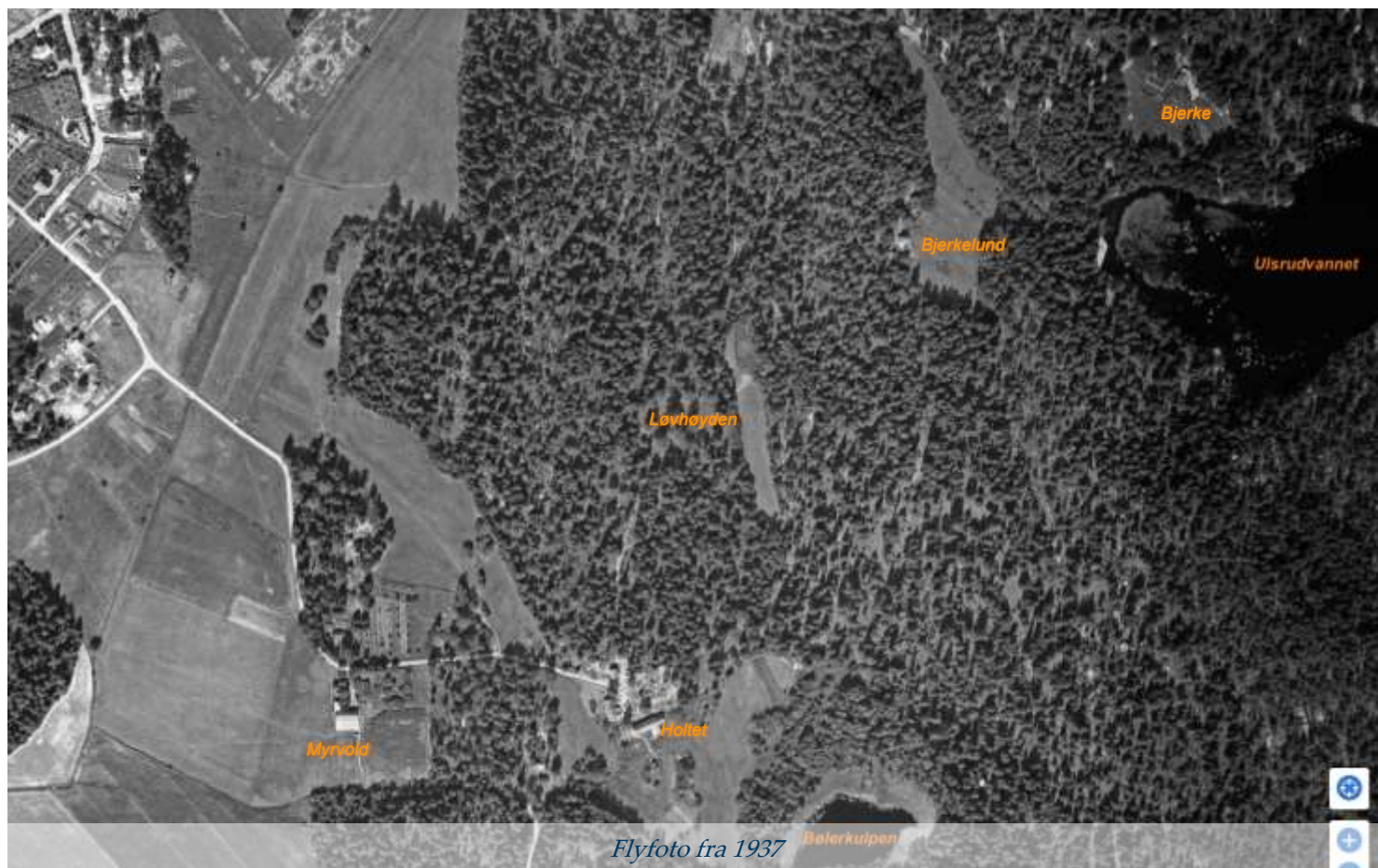
Dette er et utsnitt av et kart fra 1883. Her kan vi se Løvhøidens, eller Løvhaug som det står her, hus avmerket.

Østensjøvannet, eid av Østgaard-familien. Nordre Østensjø kom i skyggen av Søndre Østensjø karismatiske eier, Halvor Tveter, som flyttet dit i 1837.

Halvor Tveter overtok i 1868 nordre Østensjø, etter at Halvor Larssønn Østgård måtte selge gården på tvangsauksjon. Fra 1869 kan vi se Løvhøiden i

Østensjøes regnskapsbøker.

Da Halvor Tveter overtok søndre Østensjø begynte han med en gang med store forbedringer. Han var dyktig med hendene, kunne smi, snekre og tømre. Fra 1845 utvidet han gården. I 1853 gikk han til anskaffelse av en stasjonær dampmaskin som ble brukt til tresking og hakkelse-skjæring. Han var en av de første i Norge som dyrket kålrabi i store kvanta. I tillegg hadde han mange offentlige verv, og satt blant annet i fattigkommisjonen og var medlem av bygningskommisjonen for Østre Aker kirke. Hans kone Nikoline, kalt Mor Tveter, sørget for at både husmenn, ansatte og fremmede fikk måltider på gården.

Flyfoto fra 1937

Hans sønn Haakon overtok begge Østensjøgårdene i 1875 etter å ha forvaltet Bygdøy Kongsgård. Han fulgte i sin fars fotspor, både landbruksmessig og politisk. Han ble utdannet ved Landbrukshøyskolen på Ås. Han var, blant annet, åtte år ordfører i Aker, og representerte Akershus på Stortinget. Østensjø fortsatte å være et mønsterbruk under hans ledelse, helt til han døde 86 år gammel i 1930.

Beliggenhet

Hvor lå Løvhøiden? Akkurat hvor? Det var det første spørsmålet vi stilte. Når vi ser på gamle kart, har Løvhøiden ligget omtrent der lekeplassen på toppen av Tveteråsen er i dag. Noen kart vi har funnet oppgir Løvhøiden som plass, andre kun som lade/uthus, og på noen går det kun en sti forbi stedet uten at noen bygninger er tegnet inn.

På flyfoto fra 1937 og 1947 er det tydelig en stor, ryddet jordfleck eller åkerlapp der. Kan denne ha tilhørt Løvhøiden? Vi trodde det, men vi kunne ikke se noen hus på disse bildene. Kanskje plassen var borte da?

Borettslaget Tveteråsen ble bygget i 1969, og før dette ble helt sikkert eventuelle hus eller uthus revet. Men navnet henger igjen - på det nyeste Østmarkakartet står det Lauvhøgda der Løvhøiden lå.

Mer finner vi ikke ut, før vi plutselig får uventet hjelp: Yngvar Kittilsen, en nabo med røtter fra området, kommenterer følgende på blogginnlegget vårt «Historien om Haraløkka» 10. desember 2017: «Vi brukte å sparke fotball på «tunet» der når jeg var guttunge og vokste opp i Sarabråtveien, da sto grunnmuren etter våningshuset der fortsatt, rett foran der som

De førte sirlig regnskap på søndre Østensjø. Fra 1869 kommer Løvhøiden med i regnskapet. Vi fikk se denne av lokalhistoriker Leif-Dan Birkemoe.

Her viser regnskapsboken til en Anthon Løvhøiden. Anthon har vi ikke klart å finne noe annet sted enn her.

Sauro senere hadde butikk. Vi kalte det Lauvhøgda.»

Begynnelsen

Første gang vi finner Løvhøiden nevnt er i folketellingen av 1865. Vi lette lenge og vel for å finne den, men skjønte etter hvert at den står under feil navn, Lørhøiden. Det er fort gjort å forveksle en v og en r i tydingen av snirklete håndskrift. Det var kun én bygning på Løvhøiden i 1865, og det bodde to familier her. Holm

Hansen sto som husfader, hans yrke var husmand med jord. Han ble født i Ski i 1823. Hans kone het Helene Hansdatter, hun ble født i 1816, også i Ski. De hadde en sønn, Julius Holmsen (18). I tillegg var det et betalingsbarn her, Thorrald Kristoffersen, f 1858 i Aker.

Den andre familien som bodde på Løvhøiden i 1865 var ekteparet Ole Hansen og Marte Jacobsdatter fra Solør. De hadde tre sønner og en datter, Håkon

Vårt eksemplar av Drømmen og hjulet er lest mer enn én gang.

(12), Martin (6), Axel (3) og Julie (10). Ole var dagarbeider, sannsynligvis på en av de store gårdene i nærheten.

Den første som pirret nysgjerrigheten vår var betalingsbarnet Thorrald. Hvordan hadde han havnet her? Hvorfor måtte foreldrene sette ham bort? Hvordan gikk det med ham?

Fattigdommen i Norge var stor på 1800-tallet. En av kommunenes viktigste oppgaver var å forsøke å ta seg av de fattige. I 1863 kom en ny fattiglov, og den delte de fattige inn i tre kategorier: Den første var foreldreløse barn og sinnsyke, den andre gamle, syke og vanføre, og den tredje friske folk. Den tredje kategorien inkluderte barn som var forlatt av foreldrene eller som måtte

«skilles fra disse på grunn av deres slette levned,» enker med barn, ugifte kvinner med barn og forlatte koner med barn.

Vi tok utgangspunkt i at Thorrald var i den tredje kategorien, men å finne detaljer om saken hans viste seg å være umulig. Fattigvesenets arkiver

er enorme, og selv om mye er bevart har enda mer gått tapt. Dessuten kunne barn frem til 1892 settes bort som pleiebarn eller fosterbarn på privat initiativ, uten at det ble rapportert til kommunen. I folketellingen av 1865 finner vi derfor barn med benevnelser som betalingsbarn, lægdebarn, fattigbarn, fosterbarn eller fattigpleiebarn. De som tok inn betalingsbarn gjorde ofte dette fordi de måtte spe på inntekten og fordi de trengte ekstra arbeidskraft.

Heldigvis viste tilfeldighetene seg som våre venner. Vi lykkes å finne Thorralds dåp i kirkeboka fra Kråkstad i Ski. Han har altså samme hjemsted som Holm Hansen og hans familie. Thorvald, som han egentlig het, ble døpt hjemme, og ble da sannsynligvis vurdert som

svakelig og med liten sjanse til å overleve.

Men Thorvald klarer seg. Han jobber hardt, først som tjener, så som husmann. Han får først syv barn med sin første kone, svenske Johanne, så to til med sin neste, og da han dør er han ikke bare gammel, men også selveier. Han har fått kjøpe Midtsembraaten i Ski.

Å leve på 1850- og 60-tallet

Vi klarte ikke å finne et eksakt årstall for byggingen av Løvhøiden, for det fantes ingen plan- og bygningsetat den gangen, ingen registre, ingen krav til utfylling av skjemaer i tre eksemplarer. Vi kan tenke oss at plassen ble etablert på 1850 eller 60-tallet, samtidig med mange andre plasser i Østmarka på den tiden. De spratt opp som paddehatter.

Jens Bjørneboe skildret samfunnet som det var i 1848 presist i boken «Drømmen og hjulet» fra 1964:

«Selv i det avsidesliggende og isolerte Enebakk hørte man nu ekkoet fra den storm som hadde rystet Europa. Gnisten var sprunget i Paris i begynnelsen av året, hadde fenget i det voldsomme luftdraget, og var gått som en kjempebrann ut fra Frankrike, hadde feiet over Italia, opp nordover til Østerrike, Ungarn, Prøyssen og videre utover verden. Religion, lov og rett, seder og skikker,

livsanskuelser og samfunnsformer, - alt var blitt brannskadet og smeltet om i den glødende smeltedigelen som Europa var blitt. Telegraf, jernbaner, dampskip gjorde avstandene små og fikk ilden til å bre seg med fryktinngytende hastighet. Alt i alt var det to, tre nye tanker som nu hadde grepet tak i verden og endevendte den.»

Rustad arbeiderforening

I Norge så vi resultatet av denne brannen i Marcus Thranes bevegelse: Arbeider-Foreningerne. Marcus Thrane ville ha stemmerett for alle menn: På 1850-tallet var det bare menn med eiendom som kunne stemme. Han ville også ha bedre forhold for husmenn og arbeidere. Han brukte grunnlovens paragraf om ytringsfrihet og ga seg selv «en eneste oppgave: Å etterstrebe større samsvar mellom Grunnloven og den politiske praksis» (Ringvej s 16). Fra 1848 og i løpet av de tre påfølgende år fikk Arbeider-Foreningerne 30.000 medlemmer.

Hvordan ble kravene tatt imot av «øvrigheta?» Jo, Marcus Thrane-bevegelsen ble brutalt slått ned. Foreningene ble kalt forbryterske. Men med etterpåklokskapens klare blikk ser vi at de 30.000 bare ville delta i demokratiet som hadde blitt lovet dem i 1814. Thrane og over hundre av hans

støttespillere ble arrestert 7. juli 1851. Først i 1855 fikk de sin dom, og mange kaller det et justismord: Thrane fikk fire år i tukthuset. Han slapp ut etter tre. Retten gjorde det klinkende klart at verken arbeidere eller husmenn hadde noe de skulle ha sagt i Norge. Faktisk fikk de ikke stemmerett før i 1898.

Da vi leste dette begynte vi å lure: Satte Marcus Thrane spor også i Østensjø-området? Vi skrev til forfatteren av boken om Marcus Thrane, Mona Ringvej, og hun satte oss på sporet ved å vise oss skannede eksemplarer av Arbeider-Foreningernes Blad på Nasjonalbiblioteket.

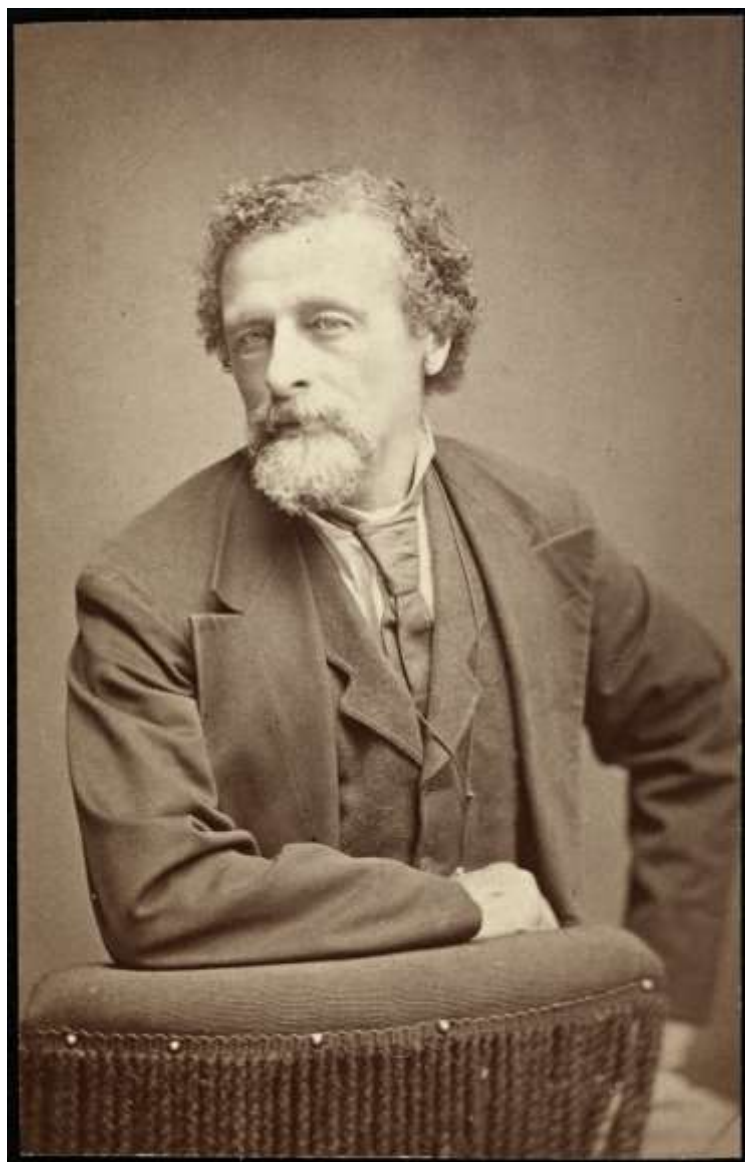
Slik så det første nummeret av Arbeider-Foreningernes Blad ut.

På Rustad gård, 1. juni 1850, ble Rustad arbeiderforening etablert. Vi kan godt tro at

husmennene fra Østensjø gård ble medlemmer her. Foreningen ble stiftet av E. Pedersen «etter Opfordring,» og allerede på det andre møtet ble det innskrevet 36 medlemmer. Rustad arbeiderforening fortsatte å ha møter på forskjellige gårder og husmannsplasser det neste året, E. Pedersen stilte som foredragsholder flere ganger og det virket som det var ganske harmonisk. Men da Thrane ble arrestert skapte det bølger også her.

I Arbeider-Foreningernes Blad fra 2. august sto det: «Søndagen den 3die August kl. 3 holdes Møde på Dahl, da en vigtig Sag vil blive bragt paa Bane.» Dette ble et møte hvor vi godt kunne ha tenkt oss å være flue på veggen. 16. august ble det rapportert: «Formanden ser sig paa Grund af Medlemmernes Uefterrettelighed, nødt til at opphøre med Besørgelsen af Bladet, og ønsker af samme Aarsag at aftræde. Han anmoder derfor Medlemmene om at møte paa Dahl Søndagen den 24de August, hvor han vil aflegge Regnskab for det hele.»

Det sto ikke mer om Rustad arbeiderforening etter dette. Thrane dro til USA med sin familie da han slapp ut av tukthuset, og arbeiderbevegelsen hadde mistet sin leder. De hadde oppnådd lite konkret, men en statlig kommisjon ble i hvert fall satt ned. Den hadde som

Marcus Thrane omkring 1875, da bodde han i Chicago.

mandat å undersøke husmennenes kår og foreslå lovendringer. Dessverre besto kommisjonen av en sorenskiver, en fullmektig i finansdepartementet, en prest og to storbønder. To medlemmer mente blant annet at husmennenes fattigdom var uungåelig på grunn av overbefolkning og husmennenes egen lettsindighet. Et annet medlem mente at økonomisk vekst i virkeligheten hadde styrket husmennenes stilling, og

at grunnen til at de var misfornøyde nå var at de hadde høyere forventninger enn før. Ingen av medlemmene ønsket inngrep i forholdet mellom husmann og bonde. Dette ville nemlig gå på bekostning av kontraktsfriheten og eiendomsretten. Husmenn skulle forbli eiendomsløse.

I 1851 ble husmannsloven vedtatt i Stortinget. Den gjorde som forventet ingen

stor forskjell for husmennene, men to bestemmelser ble lovfestet: Husmenn hadde rett på feste av rydningsplasser på livstid, som i praksis betydde at husmennene ikke trengte å flytte så ofte som før, og det lå en mulighet for å ilegge ekstra skatt til bønder som ga så dårlige kontrakter at husmannen måtte belaste fattigvesenet.

Flere forbedringer i lovverket for husmenn ble ikke gjort før 1917, selv om husmannssaken var et tilbakevendende tema.

Husmennene og kirka

5. september 1860 ble den staselige Østre Aker kirke vigslet av selveste prins Oscar II (etterpå dro han til Sarabråten for å besøke Heftye, det kan dere lese om i Even Saugstads bok *Godset i skogen*), og husmennene på Løvhøiden fikk ny kirke. Før måtte de dra helt til Oslo, altså Gamlebyen, for å døpe sine barn, bli konfirmert, gifte seg eller begrave familiemedlemmer. Østre Aker, bygget på Ulven gårds grunn, ruvet i Akersdalen med sitt 42 meter høye tårn, og klokkene kunne høres langveis fra. Dette betydde kortere reisevei, men det betydde ikke at husmennene gikk oftere i kirka. De gikk dit bare når de måtte. Søndag var en dag de stort sett jobbet på egen plass, de hadde verken tid eller krefter til å bruke hele dagen i gudstjeneste. Dessuten var gudstjenestene et sted hvor rikfolk viste frem sine nye klær og flotte karjoler og kanskje også ny hårsveis etter moten i Paris - husmennene hadde ingen naturlig plass her.

I den enorme, gulmalte safen på det gamle kirkekontoret i Østre Aker fant vi menighetens jubileumsbok fra 1935. Bare se på beskrivelsen av Østre Akers første sokneprest, Hans Gynther Magelssen:

Magelssen var født i Kristiania 10. juni 1806 som sønn av farvermester Christian

Magelssen. Farvermesteren hadde i sine to ekteskap i alt tolv barn, av hvilke to ble prester og en blev gift med en biskop. Barna hos «farveren i Grensen» var bekjent for sitt prektige utseende, høie, mørke og vakre, og Hans Gynther var visst den vakreste av guttene. (...) En gammel mann på Vestlandet som hadde «lest» for Magelssen sa om ham: «En vakker mann, forferdelig snild og forferdelig mørk, forferdelig flink til å gå og ivrig for å få vei over fjellet.» Her i Østre Aker erindres han også som en snild og god mann, trofast og pliktoppfyllende. Han var meget glad i musikk, spilte selv vakker fløyte, og fruen spilte gitar. I hjemmet var han lys og vennlig og urokkelig likevektig.

Hans store barneflokk var ham inderlig hengiven.

Ja, Magelssen var nok en prektig mann, grønnfingret var han også, men brydde han seg om de fattiges kår? Det står det ingenting om noe sted. Derimot står det at hans livsmotto var «Den lever best som godt er gjemt,» så vår mistanke om at han ikke var noen revolusjonær prest er nok korrekt.

Østre Akers andre sokneprest var en motstander av Marcus Thrane - selveste Honoratus Halling. Han mente akkurat det motsatte av hva Thrane og Arbeider-Foreningerne sto for - han manet til saktmodig utholdenhet i livets byrder i påvente av et bedre liv - etter døden. «Han rekker så høit op at

det er en ære for alle de andre sogneprester å ha stått i samme embede som han,» skrev Østre Aker menighetsråd i sin jubileumsbok. Halling var kanskje en av de første prestene i Norge som ville være prest for alle samfunnslag:

Fra radikalt hold blev det sagt at Halling ville være prest både for fattig og rik, og det gikk ikke an å tjene to herrer. Dette stemte allikevel ikke med den almindelige mening. Halling vant mange venner blandt de rike, og blandt småfolk var han næsten forgudet, hans tilnavn ble «Fattigmanns venn.» Det navn vant han ved hele sin virksomhet. Han fant stadig vei til å hjelpe de trengende, og så fulgte der alltid solskinn og

Østre Aker kirke omkring 1870. Foto: Østensjø lokalhistoriske bilder.

glede med hans livlige, lyse skikkelse.

Om Halling nådde frem til husmennene på Løvhøiden, vet vi ikke. Da han kom til Østre Aker i 1874 var han 56 år gammel, og hadde blant annet rukket å stifte Enerhaugens samfund og Spareskillingsbanken, samt å starte et barnehjem. Men kanskje han satt på trammen på Løvhøiden en ettermiddag om våren, sola hadde endelig begynt å varme, og kanskje han fikk kaffe i et blikk-krus? Kanskje han siterte et vers eller to fra Bibelen? Kanskje hørte han en versjon av arbeider-poeten Arne Paasche Aasens dikt «Høy skal i hus»

Ola Norigar'n dro høy i hus -
skjønt det var kjerketi',

for han tenkte: Det er tørt nå.
Blir det regn, så er det ille.

Men for dette fikk han klander
av den strenge kona si:

«Du skal helligholde
kviledagen,» gneldra hu
Mathilde.

«Det er sant det,» svarte Ola.
«En bør holde Herrens bud.

Hvis han ser meg nå, så trur jeg
han er mer enn vel fornøyet.

Heller sitter jeg på høylasset og
tenker på min Gud

enn jeg sitter under prekestol'n
og engster meg for høyet.»

Abildsø gård slik den så ut omkring 1875-1885.

Foto: Østensjø lokallhistoriske bilder.

Julius og jernbanen

Folketellingen for Løvhøiden 1865 røpet også at attenåringen Julius Holmsen var dagarbeider på Abildsø gård. Abildsø var, og er, en stor og rik gård, det var 30 hjemmehørende personer der, Julius inkludert. Julius sov neppe der, siden det var så kort vei hjem til Løvhøiden.

På Abildsø dyrket de hvete, rug, bygg, havre og poteter. De har 11 hester, 52 kuer, 5 får og 6 griser. De hadde nok å henge fingrene i.

For arbeiderne var året tydelig inndelt i to perioder. Sommertid, hvor mye skjedde og gården yret med liv, gikk fra vårflyttedag 14. april til høstflyttedag 14. oktober. Fra oktober til april senket stillheten seg. Vår og sommer var det ofte

jobb å få på de store gårdene, men på vinteren var det stusslig og vanskelig for mange. Det var derfor mange husmenn hadde biinntekt som å binde sopelimer, smi eller jobbe som skomakere, for eksempel.

Hvor lenge Julius Holmsen jobbet på Abildsø vet vi ikke. Men en stor forandring skjedde i livet hans i 26. februar 1869: Da dør faren, Holm. Han ble begravet fra Østre Aker kapell, det som senere ble Sæter kapell. I dag kjenner vi det som Nordstrand kirke.

Det finnes mange eksempler på husmannsfamilier som mister sin forsørger. De må som regel flytte fra husmannsplassen, og de havner i fattigvesenets hender. Da vi fant Holm Hansens navn i Østre Akers kirkebok, sto det ikke husmand,

Dette bildet er fra ilgodskontoret på Østbanen. Kan det ha sett slik ut der Julius jobbet som pakhusformann?

men arbeidsmand, som yrke. Det sto også at Fattigkassen betalte for begravelsen. Han hadde sannsynligvis gitt opp husmannsforpliktelsene da han ble syk og forsto at han ikke kunne oppfylle dem.

Vi forsøkte å finne gravferdsprotokollen for å finne ut om det sto mer der, men den finnes ikke lenger.

Gravferdsetaten har kun en bok fra dette tidsrommet, og der står det forbausende få begravelser fra 1860- og 70-tallet.

Dødsanmeldelsesprotokollen gjorde oss ikke så mye klokere.

Den bekreftet dødsdato og bosted som Ulfsrud. Løvhøiden var ikke nevnt, men det står at han ikke etterlot seg noe av verdi. I hvert fall ikke noe som var verdt å protokollføre.

I de fem årene etter 1869 er det uklart hva Julius og moren gjorde for å tjene til livets opphold. Vi fant ingen spor etter dem. Men etter hvert sto lykken Julius bi. 1. desember 1874 blir han ansatt i

NSB.

Husmenn og husmannssønner var en av de viktigste gruppene for rekrutteringen til jernbanen. Husmannsvesenet hadde nådd sitt høydepunkt i landet omkring 1850, selv om det tvert imot ble flere plasser i Østmarka på 1850- og 60-tallet. I 1865 var det 65 000 husmenn her til lands.

Jernbanen vokste, og trengte mange hender. De ville ha folk i ung alder. Dette hadde både med opplæring og med pensjonskassene å gjøre. Pensjonskassene ville nemlig

bare unntaksvis ta opp folk over tredve år. Drømmen om jernbanen må ha lokket mange husmannssønner, ikke bare Julius. Yrker i industri og ved vei- og jernbaneanlegg var bedre betalt og betydde et ganske betydelig sosialt avansement. En hvilken som helst stilling i jernbanen var bedre betalt enn å være husmann. For Julius betydde jobben i jernbanen en trygg og sikker arbeidsplass, med muligheter til forfremmelse.

I folketellingen 1885 bodde Julius i Platougade 16. Hans yrke var pakhusformand ved Jernbanen, og han bodde sammen med sin hustru Britta fra Sverige, sin sønn Hagbarth (10), og sin datter Ida Marie (2). I tillegg bodde hans mor her, registrert ved navn Anne Helene Hansen. Hun hadde vært enke i mange år nå, og det var Julius sin plikt å ta seg av henne, som eneste sønn.

Allerede året etter døde moren hans av blodkreft på byens sykehus. Hun ble begravd 20. april fra Grønland kirke, 70 år gammel.

I 1887 begynte Jernbanen å gi ut Norsk Jernbanekalender. Det er en unik kilde til informasjon, og det er takket være Anne Marit Skattum, bibliotekaren på Jernbanemuseet på Hamar, at vi i det hele tatt fant ut at denne kalenderen ble trykket. Her fant vi Julius sin fødselsdato, ikke

bare årstall, som i folketellingene. Han ble født 17. mars, og hadde i 1887 vært ansatt i tretten år. Hans yrkestittel var formand, og han tjente 80 kr. i måneden, og navnet hans var notert som Hans Julius Holmsen.

Norsk Jernbanekalender røpet også at dette var et spesielt sted å jobbe. I 1ste distrikt og Hovedbanen fantes to foreninger innen personalet: Jernbanens forening og Jernbanens bruksforening. Vi vet ikke om Julius var medlem av noen av disse, men sjansen er stor for at han var det. Jernbanens forening hadde ca. 170 medlemmer, og hadde bibliotek og orkester for arbeiderne. Forbrugsforeningen hadde ca. 300 medlemmer, og hadde som formål å skaffe medlemmene gode og billige varer. Innkjøp og utsalg av varer foregikk to ganger i måneden, og det var kun kontant salg.

Vi kan følge hele den aktive yrkeskarrieren til Julius i Norsk Jernbanekalender. I hele sin tid som ansatt var han pakhusformand, og lønna hans økte jevnt og trutt. Mens selv om han lyktes på jobb, var privatlivet tøft.

I 1890 døde kona til Julius. Vi kan ikke tyde skriften i kirkeboka, men det ser ut som hun døde av endocarditis, en betennelse i hjertet. Hun ble begravd fra Grønland kirke 11.

juli, en lys og mild sommerdag.

Julius giftet seg snart igjen, denne gangen med Helene fra Østre Aker. I 1898 døde sønnen Hagbarth på sykehuset i Halden. Dødsårsaken var sannsynligvis lungebetennelse, og han ble behandlet av Dr.

Tandberg. Hagbarth var blikkenslagersvenn. Blikkenslagere jobbet i stor grad ute på folks tak, en kald og forblåst jobb særlig på vinterstid. Og lungebetennelse var dødelig på den tida - antibiotika var ennå ikke tilgjengelig. Vi lurte på om Julius var tilstede da Hagbarth døde, om han fikk holde ham i hånden, om han fikk si farvel.

I folketellingen av 1900 bodde Julius fremdeles i Platousgade 16. Han var fremdeles pakhusformand, men denne gang sto arbeidssted som Hovedbanen i stedet for Jernbanen. Han bodde her sammen med sin hustru Helene, sin datter Magnhild (26) som var *syerske egen regning*, Ida (16) og Thorvald (13).

I 1910 døde kona Helene av seterus nephritis, en alvorlig infeksjon i nyrene. Diagnosen hadde spørsmålsteget bak. Hun døde på Rikshospitalet, og Julius ble enkemann for annen gang. Vi kan ikke forestille oss hvordan det må ha vært å miste to ektefeller og en sønn. Dessverre var det ikke uvanlig. Vi har en følelse av at Julius var

en tøffing, men kveldene må ha blitt lange i Platousgade noen ganger, særlig når mørketida kom, og huset var stille. Når du bor sammen med noen trenger de ikke si så mye for å holde deg med selskap, det holder med de hverdagslige lydene de lager.

Den snille bibliotekaren på Jernbanemuseet fant dette for oss. Det ser ut som de hadde litt av en fest.

Stillheten kan bli ruvende og klam og uendelig stor.

I folketellingen 1910 bodde Julius alene i Platousgade 16. Han hadde en leilighet i tredje

etasje med to værelser i bakbygningen. Han betalte 20 kroner i måneden i husleie, og hans leilighet var blant de dyreste i gården. I 1910 bodde det nemlig 113 personer fordelt på 25 leiligheter i Platousgade 16. Julius var den eneste som jobbet i jernbanen. Blant andre yrker finner vi gasværksarbeider, bagersvend, wisergut, tjenestepige, løsarbeider, værkstedarbeider, strykerske, vaskepike, vognsmed, torvekone, dekerske, sliberiarbeider, arbeidere på chocoladefabrik, pakkere på chocoladefabrik, kjørekarl, ekspeditrise, tomteformann, smedlærling, skoarbeider, hovslager, kularbeider, stenhuger, rørlegerjelpere, vaskekone, sykepleierske, bryggearbeider, æskearbeidere, typograflærling og paraplysyerske. Tre får fattighjelp. Alt i alt er Platousgade 16 et godt eksempel på livet i Kristiania i 1910. Det frydet oss spesielt at det er kvinner i arbeid, og at deres yrkestitler kom så tydelig frem. I kirkebøker og på gravstener er ikke kvinners yrkesliv like viktig, da er de hustruer, koner, døtre eller søstre.

Vi fikk tilsendt et avisutklipp fra 1914 fra bibliotekaren på Jernbanemuseet: Et avisutklipp som blant annet sier: «Formand Julius Holmsen feiret 1. desember sitt 40-årsjubileum, og

tok samme dag avskjed fra jernbanens tjeneste.» Julius var blitt pensjonist. Han fikk et sølvur og en spaserstokk med sølvhåndtak.

Her er Julius på sitt 40-årsjubileum. For en flott fyr! For en bart!

Etter at han pensjonerte seg flyttet han til Høyenhall. Her bodde han til sin død i 1930, og han ble begravet fra Østre Aker kirke. Graven er slettet nå, men vi har vært der. Julius sin grav lå litt ned i bakken fra kirken, med utsikt mot Tveten gård, jordene på Nordre Fjellhus, og det som skulle bli Tveita.

Løvhøiden i 1875

Holm Hansen døde i 1869. Julius fikk jobb på jernbanen i 1874. I arbeidslistene fra Østensjø gård sto Ole Løvhøiden ført opp som

husmann. Vi gjetter at dette er den samme Ole som bodde der i 1865, og som da var dagarbeider. Det ville være en naturlig overgang.

I folketellingen 1875 bodde det åtte personer på Løvhøiden. Det var Johannes Andreassen, og kona Mathilde Karolina Andersdatter fra Sverige. Johannes hadde yrkestittel husmann med jord. De hadde seks barn. Den eldste het Anders (16) og var dagarbeider på Østensjø gård, og var også nevnt i folketellingen der. I tillegg hadde de Sofie (14), Amalie Teodora (9), Karl August (7), Hermand (5) og Karolina. Familien hadde ei ku, og de dyrket litt havre og poteter.

Yngstedatteren Karolina ble født i Vaaler sokn i samme år som folketellingen. Derfor gjetter vi, med ganske stor trygghet, på at familien ganske akkurat hadde flyttet til Løvhøiden. Det stemte overens med arbeidslistene fra Østensjø gård - der står Johannes oppført fra september 1875.

I 1874 ble Løvhøiden taksert. Det tok oss to ransaker av byarkivet og svært mange spørsmål til arkivar Øystein Eike før vi fant branntakstene for Østensjø gård. Branntakstene er skrevet i tykke, brune bøker med papir som knirker, og håndskriften er liten, bitteliten og omtrent helt

uforståelig. Vi måtte ha hjelp fra digitalarkivets brukerforum for å forstå hva det sto på de fem linjene takstmannen hadde viet Løvhøiden. Papir var verdifullt og skulle ikke sløses med.

Paa pladsen Løvhøiden

Vaaningshus opført af Tømmer tækket med Bord og Steen 12 2/3 Alen lang 9 Alen bred og 3 3/4 Alen høi, indeholder 2 værelser og 2 Kjøkken med Skorsteen samt over Loft, har 3 Fag Vinduer og 5 døre hvorunder Grundmuuren for 5 spdler og Kakelovnen for 5 Spdlr og 1 Confur for 5 Spd. Taxt 200.

Udhuus opført deels af Tømmer, deels af bordklædt Bindingsværk, tækket med Bord 16 Alen langt 7 1/3 Alen bredt og 4 3/4 Alen høit indeholder Fjøs, Lade og Love har 3 døre. Takst 50.

Takket være denne lille innføringen kan vi forestille oss

hvordan Johannes, Mathilde og de seks barna hadde det på Løvhøiden. Da vi konverterte målene fant vi at våningshuset ikke var større enn 45 m². Tenk det, åtte personer på så liten plass!

Låven var ikke så stor den heller, bare 46 m². Her var det såvidt plass til ei ku, noen verktøy og redskaper og den lille avlingen jorda ga.

Ved en tilfeldighet leste vi om at Riksantikvaren hadde fredet en en husmannsplass på Hedmarken: En tvestue med to kjøkken, to stuer, to innganger og to kjellere. Likheten til

Vi fant ut at også Holtet var ei tvestue. Og siden vi ikke har bilde av Løvhøiden, viser vi heller dette av Holtet. Vi har sett av branntakstene at stuene var omtrent like store, men at Holtet var mer forseggjort og dermed fikk en noe høyere takst.

Løvhøiden var slående, bortsett fra kjelleren passer den med beskrivelsen til ei tvestue. Slike stuer var uvanlige, stort sett ble den akershusiske modellen brukt, ei stue med to eller tre rom og inngang på langsiden. Tvestuene ble bygget fra 1850, da ble de regnet som en mer effektiv måte å huse arbeiderfamilier på.

Den samlede verdien på de to bygningene var 250 Spesidaler. Per november 2017 er det kr. 57.500. Det tyder på at husene sannsynligvis var i ganske god stand - vi har funnet husmannsplasser med verdi mindre enn ei ku.

I 1887 ble Løvhøiden taksert igjen, denne gangen ble verdien satt til 1430 kroner. Taksten viste at huset har blitt bygget om, det hadde nå en kjeller og større loft.

Utdrag fra branntaksten 1874.

Slik ser Bjerkelund ut i dag. Plassen er i kommunal eie nå. Bildet er tatt i januar 2018.

Folketellingen 1891

I 1891 bodde det seks personer på Løvhøiden. Det var husmann August Olai Kristiansen og hans kone Karen Vilhelmsen fra Trygstad. De hadde tre barn, Johan Thorvald (17), som hjalp sin far med jordbruget, Hanna Theakara (13) og Anna Kathinka (11). I tillegg bodde dattersønnen Thorleif Olaf Andreasen der. Han var to år gammel, og ble forsørget av «tellefonarbeider A Rødset.»

August Olai var fra gården Strønes i Trøgstad - om det var nordre eller søndre har vi ikke klart å finne ut. Han ble døpt i Trøgstad kirke, en stenkirke fra

middelalderen med utsyn til Øyeren. Ved kirka krysset to veier, veien fra Askim til Høland og fra Mysen til Båstad. Det skapte arbeidsplasser - ei kornmølle ble etablert her rett før August Olai ble født, og kanskje var det her han fikk sin første jobb.

Ole Lunds snekkerverksted, der Alf jobbet, står ennå. Slik så det ut i november 2017.

Han kom til Aker med sin kone Karen og tre barn en gang mellom 1872 og 1874, og ble husmann på Myrvold, naboplassen til Løvhøiden. Barna het Gunhild Marie, Kristian Wilhelm og Gunda Bolette. Johan Thorvald ble sannsynligvis født på Myrvold i 1874. På Myrvold hadde de to kuer, og dyrket bygg, havre og et par tønner poteter.

Da barna var store nok til å flytte hjemmefra, og August Olai og Karen sannsynligvis ble for gamle til å ha husmennsforpliktelser på Løvhøiden, fikk han seg jobb som kjørekarl for en melforretning på Vålerenga. De bodde i Danmarksgade 23, et lite trehus som nå er revet.

Senere flyttet de til Sørligata 2, og ble nesten naboer med Julius Holmsen i Platousgade. Huset står ennå, det er en okermalt

bygård i fire etasjer akkurat der Sørligata tar en sving. Vi har en liten drøm om at August Olai og Julius møttes over en kaffe ved kjøkkenbordet og mimret om gamle dager på Løvhøiden.

Folketellingen 1900 og 1910 - slutten for Løvhøiden?

I 1900 bodde det

kun tre personer på Løvhøiden, i følge folketellingen. Det er Martin Hansen, husmann og jordbrugende, hans kone Anne Marie og deres sønn

Alf på to år. Martin hadde vokst opp på på Slora under Manglerud gård, rett ved Østensjøvannet. Faren hans, Hans Larsen, var også husmann. Martins kone Anne Marie var fra Enebakk.

De ble ikke boende på Løvhøiden lenge. I følge grunnboka fikk de allerede 7. november 1902 sjansen til å kjøpe naboplassen, Bjerkelund, under Ulsrud. De ble selveiere, og fri fra husmannsforpliktelser. Fra 1900 ble flere og flere husmenn selveiere eller flyttet fra plassene i Østmarka - i 1920 var det omtrent ingen igjen. Østmarka var blitt øde og stille.

I folketellingen 1910 bodde den lille familien på Bjerkelund fremdeles - Martin er steinpukker, og sønnen Alf er møbelsnekker hos Ole Lund på Skovli et par hundre meter unna. Martin Hansen dør 4. september 1914, av kreft i leveren. Alf overtok eiendommen. Han ble senere

veivokter og kommune-funksjonær, og døde i 1958.

Vår nabo Yngvar Kittilsen kunne fortelle at Alf og hans

takst. Sannsynligvis ble det revet kort tid etterpå. På kart fra 1912 står det ikke noe våningshus der, men låven er avmerket.

Sannsynligvis sto huset tomt etter at Martin, Anne Marie og Alf flyttet til Bjerkelund.

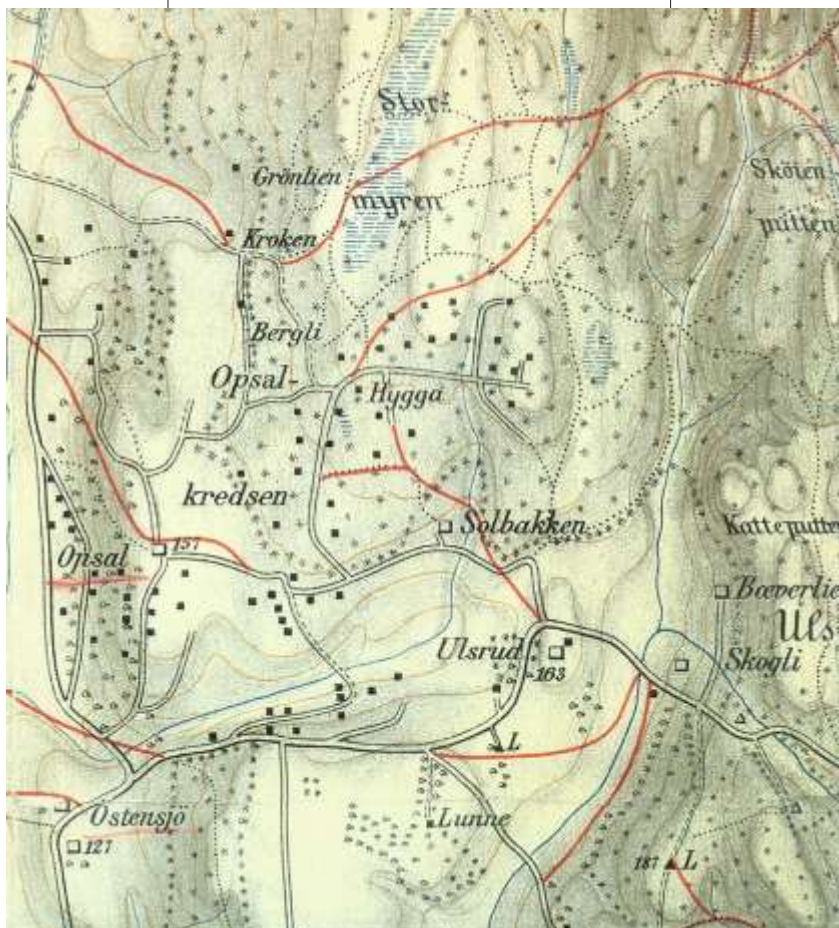
Historien slutter likevel ikke

I 1921 dukket Løvhøiden opp igjen. Denne gangen ble eiendommen fradelte Østensjø gård. I panteregisteret var det en detaljert forklaring av grensene, og Løvhøiden fikk gårds- og bruksnummer 147/32. Beskrivelsen nevner blant annet nordre grense langs en bratt fjellskrent,

og sydgrense fra Braatenveien til nærmeste grøft. Her var det om å gjøre å være lokalkjent. Nevnte grøft er borte for lenge siden.

Vi klarte ikke å finne ut hvem som overtok eiendommen, for det sto ingen navn på kjøper i panteregisteret. Hva ville vel en oppkjøper med eiendommen uansett? Bygge villaer?

Det skulle vise seg at gårds- og bruksnummer 147/32 ikke var så

På kartet fra 1912 er Løvhøiden borte. Nederst i høyre hjørne sees bare en L, som symboliserer låve/laue.

kone Dagmar var nære omgangsvenner og naboer som var faste gjester i både bursdager og konfirmasjoner under hans oppvekst. Etter Alfs død flyttet Dagmars bror Johan inn hos henne på Bjerkelund. Dagmar døde i 1971.

I folketellingen 1910 finnes ikke Løvhøiden. Den er borte. Vi finner den heldigvis i branntakstene fra 1911 - da står våningshuset, men er i så dårlig stand at det ikke engang får en

På byarkivet med Mikke Mus-hansker.

lett å finne igjen etter 1921. Ikke noe ble bygget der. Ikke noe ble revet. Vi fant ingen referanser til det noe sted. Etter å ha snudd Oslo byarkiv omtrent på hodet for tredje gang, fant vi ved hjelp av skarpsindige arkivarer uten høydeskrekk (de måtte nemlig klatre ganske høyt for å finne det vi lette etter) følgende vedtak fra Oslo kommune 4. mars 1965, i en tykk, blå bok med stive permer som skrek da vi åpnet dem:

Formannskapet gjorde i samsvar hermed følgende vedtak:

Oslo kommune kjøper av Borghild Tveter m. fl. eiendommene gnr. 145 bnr. 2, gnr. 147 bnr. 31 og gnr. 147 bnr. 32 for en pris av kr. 6,50 pr m². I tillegg til kjøpesummen betaler Oslo kommune alle overdragselsomkostninger, herunder tariffmessig salgsprovisjon.

Av dette tolket vi det som at selv om Løvhøiden ble utskilt som eget bruk i 1921, ble den aldri solgt til noen. Tveter-

familien på Østensjø gård beholdt den, med eget gårds- og bruksnummer, til de valgte å selge til kommunen i 1965.

Postludium

Løvhøidens åkre er nå Tveteråsen borettslag - blokker og rekkehus med små hager og lekeplasser og verandaer med blomsterkasser. Her løper folk til t-banen om morgenen med kaffen skvulpende i termokoppen, her fyker barna forbi på sparkesykkel (og noen voksne også), her blir noen forelska, her festes og danses det, her lekes det gjemsel og boksen går, her klasker fotballer mot vinduer i ny og ne. Her høres både myk og rå latter, her triller salte tårer under romantiske filmer, her åpnes bunnløse hull i hjertet når noen dør. Her leves mange liv, for her

bor det folk - akkurat som de gjorde da den lille husmannsplassen sto der for litt over hundre år siden. Mye er med andre ord ved det samme, selv om den lille tvestua ved navn Løvhøiden for lengst er borte.

Har du informasjon om eller bilder av Løvhøiden? Del gjerne med oss på hei@sostrenepihl.no!

Tusen takk til

Anne Marit Skattum, hovedbibliotekar ved Norsk jernbanemuseum - som lærte oss om Norsk Jernbanekalender og fant avisutklipp til oss.

Bente Michelsen, Kartverkets kundesenter - som gjorde en flott innsats for å finne gårds- og bruksnummer 147/32.

Erik Ilsaas, gravlundssjef ved Østre Aker kirkegård - som har gravd,

Det er lekeplass der Løvhøiden lå.

bokstavelig talt, i gravferdsprotokoller og lært oss hvordan vi skal lese lange, kompliserte ID-numre.

Even Saugstad, lokalhistoriker og forfatter, Frie Fuglers Forlag - som har stilt sin tid og sin kunnskap til rådighet til alle døgnetstider - og alltid med et smil.

Lars Rogstad, lokalhistoriker - som er like glad i kart som oss!

Leif-Dan Birkemoe, lokalhistoriker - som vi aldri har møtt, men som vi føler at vi kjenner etter mange, mange epostutvekslinger, gjerne sent nattetid.

Mona R. Ringvej, forfatter - som svarte lynraskt og presist på våre spørsmål.

Yngvar Kittilsen, nabo og urinnvåner - som satte farge på

Løvhøidens siste dager før Tvetråsen ble bygget, og har Østmarka og Østensjø i blodet.

Øystein Eike, Byarkivet - som tålmodig endevendte hele arkivet for oss, og klatret opp i stiger for å rekke opp til de øverste hyllene.

Østensjø historielag - for oppmuntring og ubegrenset lån av bilder.

Kilder Løvhøiden

Aker Herreds pantergister 1921
Birkemoe, Leif-Dan (2008), Ytelser og motytelser i 1865, Sothøna nr. 35
Bjørneboe, Jens (1964) Drømmen og hjulet
Brenden, Jo Espen (18.12.2017), Nå er Tvestua fredet, Hamar Dagblad
Ekanger, Kveim, Selgård og Helle (2000), Bøler er stedet, utgiver: Bydel Bøler
Ringvej, Mona R (2014), Marcus Thrane

- Forbytelse og straff, Pax forlag
Folketellingen 1865 - digitalarkivet
Folketellingen 1875 - digitalarkivet
Folketellingen 1885 - digitalarkivet
Folketellingen 1891 - digitalarkivet
Folketellingen 1900 - digitalarkivet
Folketellingen 1910 - digitalarkivet
Historiske kart fra kartverket.no
Norsk statsbaner (1887, 1890, 1895, 1898, 1902, 1904, 1906, 1908, 1910, 1912), Norsk Jernbanekalender
Oslo kommunes formannskap, protokoll

4. mars 1965
Saugstad, Even (2016), Sarabråten - Godset i skogen, Frie fuglers forlag
Thrane, Marcus og Josephine, Arbeiderforeningernes blad 1850-1851
Østre Akers menighetsråd (1935), Østre Akers kirke 1860-1935, jubileumsbok

Og en hel haug med kilder vi ikke fant noe som helst i, men som akkurat derfor lærte oss noe.

Historielagets styre i år 2018

Leder: Knut Helge Midtbø
Kasserer: Knut Helge Midtbø
Styremedlem: Frode Ciljan Jakobsen
Styremedlem: Kari Ravnaas
Styremedlem: Roger Pihl
Styremedlem: Per Ove Dahl
Varamedlemmer: Lars Kristofersen, Liv Thorstensen
Valgkomite: Bjørn Lilleeng, Leif Dan Birkemoe, Arnfinn Aabø
Revisor: Marit Walløe

Adresse

Østensjø historielag

Postboks 9 Oppsal
0619 Oslo
Giro: 6061 05 18055

Organisasjonsnummer 996 600 467

E-post

histlag@online.no

Lørdag 15. september • søndag 16. september SPILLET OM SARABRÅTEN 2018

Settes opp på tunet på Sarabråten lørdag kl. 15.00 og søndag kl. 13.00.

Billetter: kr 200,-/pensjonister kr 150,-/barn kr 100,-. Husk kontanter.

Guidet tur i Sarabråten-/Hauktjernområdet søndag kl. 11.15.

Østensjø Kunstforening
Østensjø historielag
Østensjø barne- og ungdomsteater
Østmarkas Venner Bydel Østensjø